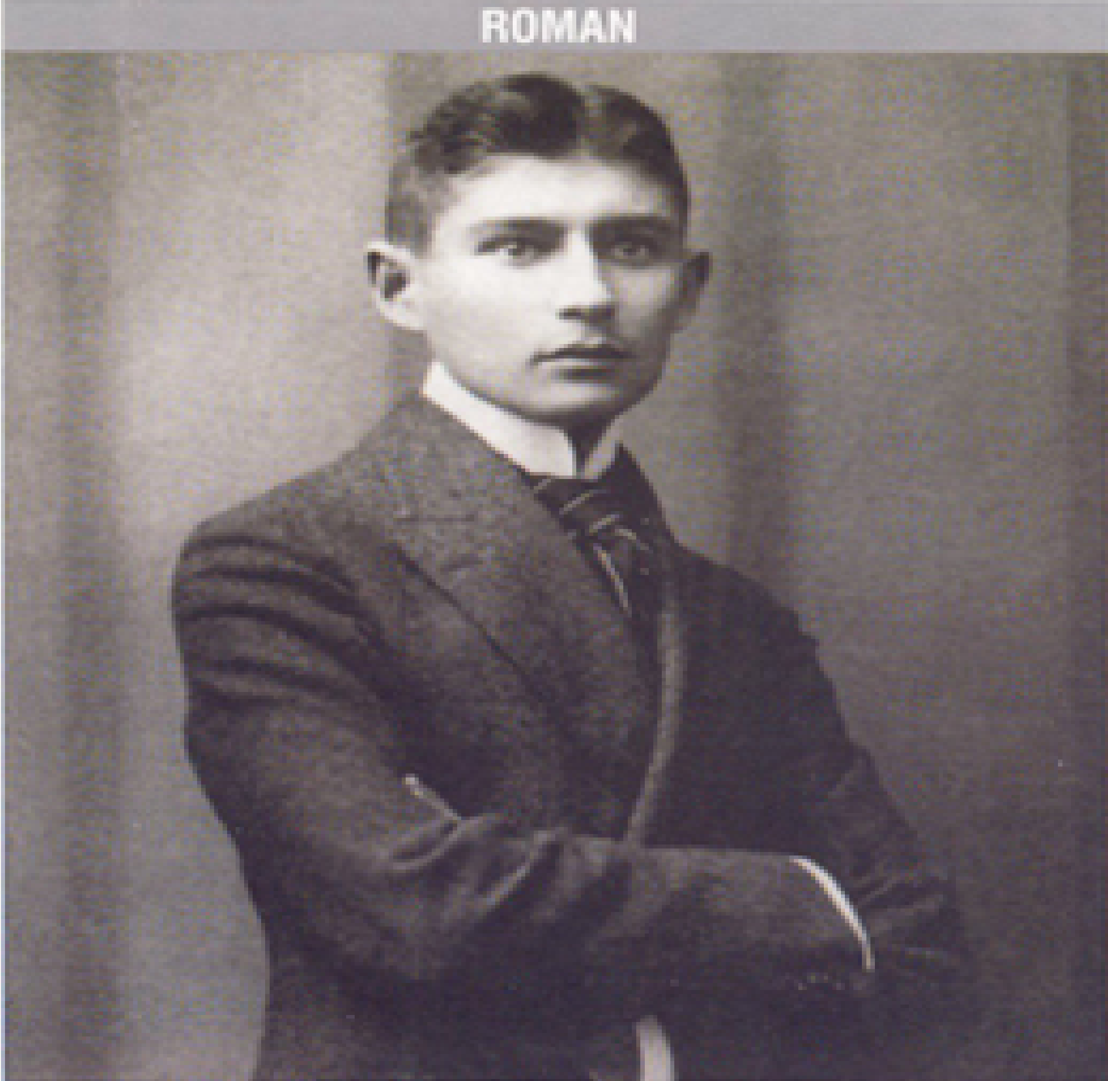
FRANZ KAFKA

DÖNÜŞÜM

ROMAN

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN
AHMET CEMAL

Vedat Çorlu Max Brod’a…

Kafka’nın vasiyeti hilafına, bu büyük yapıtları yakmayarak bize ve insanlığa kazandırdığı için…

Türkçe Yayımlayanın Notu İthaf ya da neden yeni bir çeviri?

“… uğraşınaa tam anlamıyla gönül vermiş çevirmen, yabancı dilde okuduğu bir yazara ve yaratısına bir kez vurulmayagörsün; ondan sonra o yazan -daha önce başkaları tarafından kaç kez çevrilmiş olursa olsun- bir de kendi anlatmak, o çevirmen için tam bir tutkuya dönüşür. Bu tutku, hiçbir zaman kendi yapacağı çevirinin öncekilerden üstün olacağı inancından kaynaklanmaz - belki kaynaklanmamalıdır da.”

Ahmet Cemal, Ekim 1986 tarihli, Dönüşüm çevirisine yazdığı önnotunda, neden “yeni bir çeviri” sorusunu çok vazıh bir biçimde yanıtlar. İçten ve yalın bir dille, “tutku” kavramıyla açıklar bu girişimi. Gerçekten de öyle, Kafka bir tutkudur.

Peki bir yayıncı için durum farklı mıdır? Sanmıyorum. Kendi erken ve yetersiz okumalarım sonrasında dehasına hayran olduğum yazarların başında gelir Kafka! O tüm bir yazın tarihinin en güçlü ve en trajik yazarlarındandır kanımca hattâ en güçlüsûdür. Ve daha ilk okuduğum günden beri aklımda gezdirdiğim ve yayıncılığa başladığım ilk günden bu yana da sürekli yayımlamayı tasarladığım dâhi yazarımdır benim, tşte bir yayıncı olarak beni yeni bir çeviri yayımlamaya iten saik de salt budur zaten, Kafka’ya olan büyük hayranlığım, tutkum ve bağlılığım.

Kafka’nm sanatı ulaşılması zor bir ufku işaret eder, alımlanmasıyla ilgili kimi yanılgıları da göz ardı edersek, o sanatıyla çoktan ebedileşmiştir. Trajik olansa, böylesi bir dehanın vasiyetinde tüm yapıtlarının yakılmasını talep etmiş olmasıdır. Bu dizimizi, bu

trajik isteği yerine getirmeyerek Kafka Külliyatı‘nı bize ve insanlığa kazandıran Max Brod’a ithaf ediyoruz…

Ahmet ÖZ

I

Gregor Samsa bir sabah huzursuz düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu. Zırhı andıran sertlikteki sırtının üzerinde yatmaktaydı ve başını azıcık yukarı kaldırdığında kubbemsi, kahverengi, yay biçimindeki sertliklerce bölümlenmiş; üstünde, tutuna-bileceği hiçbir şey kalmamış ve neredeyse tamamen kaymak üzere olan yorganın bulunduğu kamını gördü. Diğer kısımlarıyla karşılaştırıldığında acınacak denli ince bir sürü bacağı, gözlerinin önünde çaresizce parıldıyordu.

“Bana ne olmuş böyle?” diye düşündü. Bu bir düş değildi. Gerçek, ama biraz fazla küçük, insanlara özgü odası, yabancısı olmadığı dört duvar arasında sakince durmaktaydı. Üstünde ambalajından çıkarılmış kumaş örneklerinden oluşan bir koleksiyonun -Samsa bir satış temsilcisiydi- yayılı olduğu masanın üzerinde, kısa bir süre önce resimli bir dergiden kesip, altın yaldızlı hoş bir çerçevenin içine koymuş olduğu resim asılıydı. Kürk şapka ve bir kürk atkıyla bezenmiş, içinde önkolunun tamamının kaybolduğu ağır bir kürk manşonu olan, dimdik oturduğu yerden gözlerini izleyiciye doğru kaldırır gibi görünen bir kadını canlandırıyordu resim.

Gregor’un bakışları daha sonra pencereye yöneldi; dışarıdaki can sıkıcı hava -pencerenin pervazına çarpan yağmur damlalarının sesi duyuluyordu- onu tümüyle kederlendirdi. “Biraz daha uyusam ve tüm bu saçma sapan şeyleri unutsam, ne olur sanki,” diye düşündü, ne var ki bunu yapması kesinlikle mümkün değildi; çünkü sağ yanma dönük halde yatmaya alışıktı, ama içinde bulunduğu koşullarda kendini bu konuma getiremezdi. Sağ tarafına dönmek için ne kadar güç harcarsa harcasın, sürekli sırt üstü konumuna yuvarlanıyordu

gerisin geriye. Bunu belki yüz kere denedi, debelenen bacaklarını görmemek için gözlerini kapadı ve ta ki daha önce hissetmediği, hafif, boğuk bir acı duyunca bıraktı uğraşmayı.

“Aman Tanrım,” diye düşündü, “ne yorucu bir meslek seçmişim ben böyle! Her günüm yolda geçiyor. Bu iş mağazadaki esas işlerden çok daha yorucu, yetıjniyormuş gibi bir de şu yolculuk zahmeti; tren bağlantılarını yakalama, düzensiz, kötü yemek yeme; sürekli değişen, uzun süreli olmayan, asla içtenlik kazanmayan insan ilişkileri gibi sıkıntılar da cabası. Bütün bunların canı cehenneme!” Karnının tepesinde hafif bir kaşıntı hissetti; başını daha rahat kaldırabilmek için sırtüstü halde yavaşça yatağın köşesine yaklaştı; ne işe yaradığını anlayamadığı bir sürü beyaz beneğin yer aldığı kaşıntılı noktayı buldu; bacaklardan biriyle bu noktaya dokunmak istedi, ama hemen geri çekti; çünkü dokunur dokunmaz bütün vücudu ürperiverdi.

Gerisin geri eski konumuna kaydı. “Şu erken kalkma yok mu,” diye düşündü, “insanı aptallaştırıyor. İnsan uykusunu almalı. Elin satıcıları haremdeki kadınlar gibi yaşıyor. Örneğin ben aldığım siparişleri temize çekmek üzere öğleden önce otele geri dönmüş olduğumda, beyefendilerimiz kahvaltıya yeni oturmuş oluyor. Böyle bir şeyi patronuma ben yapsam, anında kapının önüne koyar beni.

“Kimbilir, belki de benim için en iyisi bu olurdu. Annemle babam yüzünden kendimi tutmasaydım, şimdiye çoktan ayrılırdım; patronumun karşısına geçip kalbimden ne geçiyorsa anlatırdım. Kürsüsünden düşüverirdi valla! Kürsüde oturup çalışanına tepeden bakmak da tuhaf tabii; hele bir de berikinin patronunun kulağının ağır işitmesi yüzünden kürsüye iyice yaklaşması gerekiyorsa. Neyse ki henüz umutlar tükenmiş değil; annemle babamın patrona olan borçlarını ödeyebilecek kadar para biriktir biriktirmez -taş çatlasın beş altı yıl daha yani- kesinlikle yapacağım aklıma koyduğum şeyi. İşi kökünden halledeceğim. Ama şu anda ayağa kalkmak zorundayım, çünkü trenim saat beşte hareket ediyor.”

Bunun üzerine, dolabın üzerinde işleyen çalar saate baktı. “Ulu Tanrım!” diye düşündü. Saat altı buçuktu ve yelkovan yavaşça

ilerlemeye devam ediyordu; hattâ buçuğu da geçiyor, çeyrek kalaya yaklaşıyordu. Saat çalmamış olabilir miydi? Yataktan bakıldığında saatin doğru şekilde dörde kurulmuş olduğu görülüyordu; kesin çalmıştı da. İyi de, mobilyaları bile titreten bu sesi işitmeden uyuya kalmış olması mümkün müydü ki? Gerçi huzurlu uyuduğu söylenemezdi, ama derin uyuduğu kesindi. Peki şimdi ne yapacaktı? Bir sonraki tren yedideydi; ona yetişebilmek için deliler gibi acele etmesi gerekiyordu ve koleksiyonu da paketlenmemişti henüz, üstelik kendisini kesinlikle öyle diri ve hareketli de hissetmiyordu. Ayrıca, trene yetişse bile, patronunun gazabından kurtulamazdı; çünkü mağaza hizmetlisi beş treninde beklemiş ve onun yetişemediğini çoktan bildirmiş olmalıydı. Patronun dalkavuğuydu; kişiliksiz ve akılsız biriydi. Peki ya hasta olduğunu bildirseydi? Ama bu son derece utanç verici ve kuşku uyandırıcı bir hareket olurdu; çünkü Gregor beş yıllık hizmeti boyunca bir kez dahi hasta olmamıştı. Patronu kesinlikle yanında sigorta doktoruyla gelir, oğullarının tembelliği yüzünden annesiyle babasına sitemler yağdırır ve bütün itirazları, kendisine göre zaten sadece ve sadece sağlıklı, ama işten kaytaran insanların olduğunu savunan sigorta doktorunun vereceği bilgilere yaslanarak geçersiz bulurdu. Peki doktor bu durumda tümüyle haksız mıydı? Gregor uzun uykunun ardından gelen gereksiz uyku sersemliği hariç, kendisini gerçekten çok iyi hissediyordu ve de çok büyük bir iştaha sahipti. Bütün bunları büyük bir aceleyle düşünürken ve yatağı terk edip etmemekte -bu sırada saat yediye çeyrek kalayı çaldı-karar verememişken, yatağının başucundaki kapı dikkatle çalındı.

“Gregor,” diye seslenildi, -annesiydi- “yediye çeyrek var. Yola gitmeyecek miydin sen?” O yumuşacık ses! Yanıt veren sesini duyunca korktu; bu ses onun eski sesiydi, bunda şüphe yoktu; ancak bu sese alttan alta, bastırılamayan, acı dolu bir cıyaklama sesi karışıyor, bu cıyaklama, sözcüklerin özelliklerini sadece ilk bakışta korur görünüyor, ama tekrar tınladıklarında öylesine bozuyordu ki, dinleyeni doğru işitip işitmediği konusunda şüpheye düşürüyordu. Gregor ayrıntılı bir yanıt verip her şeyi açıklamak istiyordu aslında, ama bu koşullar altında “Evet, evet, sağol anne, kalkıyorum,” demekle yetindi. Ahşap kapı yüzünden Gregor’un sesindeki

değişiklik dışarıdan pek anlaşılmıyordu herhalde, çünkü annesi onun bu açıklaması üzerine rahatlayıp kapıdan uzaklaştı. Gelgeldim bu kısa konuşma, ailenin öteki üyelerinin dikkatini Gregor'un beklenenin aksine hâlâ evde olduğu konusuna çekti ve hemen yan kapılardan birine babası zayıfça, ama yumrukla vurmaya başladı. "Gregor, Gregor," diye bağırdı, "ne oldu?" Ve çok geçmeden tekrar uyardı, bu kez daha kalın bir sesle: "Gregor! Gregor!" Ama diğer yan kapıda kız kardeşinin alçak sesle yakınması duyuldu: "Gregor? Kendini iyi hissetmiyor musun? Bir isteğin var mı?" Gregor her iki tarafa birden yanıt verdi: "Tamam, geliyorum," dedi ve olabilecek en özenli ifadeleri kullanarak ve tek tek sözcüklerin arasına serpiştirdiği duraklamalar aracılığıyla sesindeki dikkat çekici pürüzleri ayıklamaya çalıştı. Babası da kahvaltısına geri döndü, kız kardeşi ise "Gregor, kapıyı aç, yalvarıyorum sana," diye fısıldadı. Ama Gregor kesinlikle kapıyı açmayı düşünmüyordu; aksine, yolculuklarından devraldığı, geceleri evdeyken bile bütün kapıları kilitleme alışkanlığını övmekle meşguldü.

İlkin sakin bir şekilde, rahatsız edilmeden ayağa kalkmak, giyinmek ve öncelikle de kahvaltı etmek istedi, gerisini ise ancak sonra düşünecekti; çünkü yatakta düşünerek bir sonuca ulaşamayacağını anlamış olmalıydı. Daha önceleri de sık sık yatakta belki biçimsiz yatmaktan kaynaklanan, ama ayağa kalkar kalkmaz aslında kuruntudan başka bir şey olmadığı anlaşılan hafif ağrılar hissettiğini hatırladı ve bugünkü sezilerinin yavaşça nasıl dağılacağını merak etmeye başladı. Sesindeki bu değişikliğin, güçlü bir soğuk algınlığının, yani sürekli yolculuk edenlere özgü bir meslek hastalığının habercisi olduğundan en ufak bir şüphesi yoktu. Yorganı atmak çok kolaydı; gövdesini birazcık şişirmesiyle yorgan kendiliğinden düşerdi. Ama gerisi zordu, özellikle de gövdesinin bir hayli geniş olması yüzünden. Kendisini doğrultabilmesi için kol ve ellere ihtiyacı vardı; oysa bunun yerine hiç durmadan çeşitli yönlere doğru hareket eden, ayrıca idare de edemediği şu bir sürü küçük bacağa sahipti. Birini bir kerecik bükmeye çalıştığında, hareket edip doğrulan ilki oluyordu; bu bacağıyla yapmak istediği şeyi yapmaya yeltendiğindeyse bu arada öteki bacaklar da adeta ipini

koparmışçasına, hızlı, acı veren bir telaşla çalışmaya başlıyorlardı. “Yatakta miskin miskin yatmaya bir son vermeli,” dedi Gregor.

Önce gövdesinin alt bölümüyle çıkmak istiyordu yataktan, ama henüz görmediği ve nasıl bir şey olduğunu henüz anlayamadığı bu alt bölümü hareket ettirmek son derece güçtü; çok yavaş ilerliyordu; sonunda, neredeyse çılgına dönmüş bir halde, bütün gücünü toplayarak ve hiçbir şeyi umursamadan kendini ileriye doğru itiverdi; yönünü yanlış seçtiğinden yatağın ayakucundaki demire hiddetle çarptı; duyduğu şiddetli acı ona gövdesinin tam da bu alt bölümünün şu anda belki de en hassas yeri olduğunu öğretti.

Bu nedenle önce gövdesinin üst bölümünü çıkarmaya çalıştı yataktan ve başını dikkatlice yatağın kenarına doğru çevirdi. Bu gayet kolay oldu; ağır ve geniş olmasına rağmen gövdesi sonunda başın döndüğü yöne doğru yavaşça ilerledi.

Ancak sonunda başını yatağın dışında, boşlukta tuttuğunda, bu şekilde daha fazla ileriye doğru ilerlemekten korktu; çünkü sonuçta kendini böyle aşağı bırakacak olursa başının yaralanmaması için mucize olması gerekirdi. Bilincini özellikle şimdi kesinlikle kaybetmemeliydi; yatakta kalma pahasına.

Gelgelelim, tekrar aynı çabanın ardından, iç çekerek, eskisi gibi yattığında ve çırpı bacaklarının da yine, belki bu kez daha kızgın bir halde birbirleriyle savaştıklarını görünce, bu başına buyrukluğa huzur ve düzen getirmenin olanaklı olmadığını anladı; yatakta kalmasının kesinlikle imkansız olduğunu ve yataktan kurtulabilmesi için en ufak bir umut var ise, gerekirse her şeyi feda etmenin en doğrusu olacağını düşündü tekrar. Bir yandan da, sakin ve huzurlu bir anda düşünüp taşınmanın ümitsizlik içinde verilmiş kararlardan çok daha iyi olduğunu hatırlatıyordu arada sırada kendisine. Böylesi anlarda gözlerim olabildiğince keskin bir halde pencereye yöneltiyordu, ama dar sokağın karşı tarafını bile kaplamış olan sisten umut ve canlılık çıkarmak güçtü. “Saat yedi oldu bile,” dedi kendi kendine, çalar saat tekrar çalınca, “yedi oldu, ama halen sis var.” Ve kısacık bir süre boyunca, belki bu büsbütün sessizlikten gerçek ve olağan koşulların

geri gelmesini bekliyormuşçasına, sakince ve azıcık soluk alıp vererek yatakta yattı.

Ardından ise şöyle dedi kendine: “Saat yedi çeyrek olmadan mutlaka yataktan çıkmış olmalıyım. Hem o zamana kadar mağazadan biri beni sormaya gelir kesin, çünkü mağaza yediden önce açılıyor.” Böylece gövdesini uzunlamasına eşit oranda olacak şekilde yataktan dışarıya doğru sallandırmaya başladı. Kendisini yataktan bu halde düşürecek olursa, düşme sırasında iyice kaldıracağı başı büyük olasılıkla yaralanmayacaktı. Sırt kısmı serte benziyordu; halının üzerine düşmesi halinde bir şey olmazdı. En büyük kaygısı, yere düştüğünde çıkacak olan ve evin bütün kapılarının ardında, korku değilse bile merak uyandıracak gürültünün nasıl giderileceğiydi. Ama buna cesaret edilmesi gerekiyordu.

Gregor gövdesinin yansıyla yataktan dışarıya sarktığında, -bu yeni yöntem, gayretten çok bir oyun gibiydi, sadece sürekli sırtı üstü salınması gerekiyordu- birilerinin yardıma gelmesi halinde, her şeyin nasıl da kolay olabileceğini fark etti. Güçlü iki kişi -babasıyla hizmetçi kızı düşündü- yeter de artardı; kollarını onun kubbemsi sırtının altına sürüp onu bu şekilde yataktan çekmeleri, yükle birlikte yere doğru eğilip ardından da, sonunda küçük bacakları belki duyu kazanır umuduyla, onun döşemenin üzerinde perende atmasını sabırla beklemeleri yeterliydi. Şimdi, kapıların tamamen kilitli oldukları bir yana bırakılacak olsa, yardım istemeli miydi gerçekten? İçinde bulunduğu zor duruma rağmen bu düşünce karşısında gülümsemekten alamadı kendini.

Güçlü salımmlarda dengesini sağlayamıyordu artık; bir an önce kesin bir karara varması gerekiyordu; çünkü beş dakika sonra saat yedi çeyrek olacaktı - derken evin kapısı çalındı. “Mağazadan biri olmalı,” dedi kendi kendine ve kaskatı kesildi, çırpı bacaklarıysa bu sırada daha bir telaşla dans ediyorlardı. Bir an için ortalık tamamen sessizleşti. “Açmıyorlar,” dedi Gregor kendi kendine, anlamsız rasgele bir umudun etkisinde. Ama neden sonra kapıcı kız emin adımlarla gidip kapıyı açtı tabii ki. Gregor’un, konuğun ilk selam sözcüğünü duyması, kimin geldiğini anlaması için yetmişti -

mağazanın yetkili temsilcisinin kendisiydi. Gregor neden en küçük bir ihmalin hemen en büyük kuşkuyu uyandırdığı bir şirkette çalışmaya mahkumdu acaba? Çalışanların hepsi de istisnasız serseri miydi; aralarında sabahın sadece birkaç saatçiğini işi için ayırmadığında vicdan azabından deliye dönecek ve adeta yataktan çıkamayacak olan sadık bir insan yok muydu yani? Bilgi edinmek için -bu sorgu suale gerek de yoktu ya- bir çırağın gönderilmesi yeterli olmaz mıydı gerçekten, mutlaka yetkili birinin mi gelmesi gerekiyordu? Ve böylelikle, bu kuşku dolu konunun, bir tek yetkili temsilcinin sağduyusuna teslim edilebileceği, suçsuz olan bütün aile üyelerine gösterilmesi gerekli miydi? Ve Gregor doğru bir karardan çok bu düşüncelerin neden olduğu heyecanın sonucu, var gücüyle yataktan atıverdi kendini. Yüksek sesli bir çarpma işitildi, ama öyle büyük bir gürültü sayılmazdı. Düşüş halı sayesinde birazcık olsun yumuşatılmıştı, sırt da Gregor'un tahmininden daha esnekti; dikkatleri pek çekmeyen boğuk sesin nedeni de buydu zaten. Bir tek başını yeterince dikkatli tutmamış, bu yüzden de çarpmıştı; başını döndürüp halıya sürttü kızgınlık ve acıdan.

"İçeride bir şey düştü," dedi yetkili temsilci soldaki odada. Gregor, bugün kendisinin başına gelen şeyin benzerinin bir kerecik olsun yetkili temsilcinin de başına gelip gelemeyeceğini canlandırmaya çalıştı zihninde; bunun olma olasılığım teslim etmek gerekirdi aslında. Gelgeldim yan odadaki yetkili temsilci şimdi bu soruya kaba bir yanıt verircesine belirli bir iki adım atıp parlak çizmelerini gıcırdattı. Sağdaki odadan kız kardeşinin fısıldayan sesi duyuldu: "Gregor, yetkili temsilci burada."

"Biliyorum," dedi Gregor kendi kendine; ama bunu kız kardeşinin de duyabileceği kadar yüksek sesle söylemeye cesaret edemedi.

"Gregor," dedi bu kez de babası soldaki odadan, "Sayın Yetkili Temsilci burada ve senin neden sabahın ilk trenine binmediğini soruyor. Ona ne diyeceğimizi bilmiyoruz. Hem seninle yalnız konuşmak istiyor. O yüzden kapıyı aç hadi. Odanın dağınıklığının kusuruna bakmayacaktır." "Günaydın, Bay Samsa," diye seslendi yetkili temsilci arada. "Kendini iyi hissetmiyor," dedi annesi yetkili

temsilciye, babası kapıda konuşurken henüz, "Kendini iyi hissetmiyor, inanın bana, Sayın Yetkili Temsilci. Yoksa Gregor treni neden kaçırsın! Oğlumun aklı fikri işinde yoksa. Akşamları dışarı bile çıkmamasına içerleyip duruyorum; sekiz gündür şehirde olduğu halde, bir akşam bile evden dışarıya adımını atmadı. Bizimle birlikte ya masanın başında oturur ya sessizce gazete okur, ya da tren seferlerini ezberler. Kıl testeresiyle oyalanması bile eğlencedir onun için. Örneğin iki üç gece içerisinde oymalı küçük bir çerçeve yapıverdi; görseniz şaşarsınız; öyle güzel oldu ki; içeride, odada asılı duruyor; Gregor açtı mı görürsünüz. Sayın Yetkili Temsilci, burada olduğunuz için de memnunum ayrıca; bir başımıza ona kapıyı açtıramazdık; çok inatçıdır, sabah inkar ettiyse de hasta olduğundan eminim."

"Birazdan geliyorum," dedi Gregor yavaş ve düşünceli bir ifadeyle ve konuşmaların tek bir sözcüğünü bile kaçırmamak için yerinden kıpırdamadı. "Doğrusu ben de başka bir açıklama bulamıyorum Hanımefendi," dedi yetkili temsilci, "umarım ciddi bir şey değildir. İzninizle şöyle söyleyeyim; -ne yazık ki, ya da ne mutlu ki, nasıl isterseniz artık- ticaretle uğraşan bizler, hafif bir rahatsızlığı işlerimiz yüzünden çoğu zaman görmezlikten gelmek zorunda kalırız." "Sayın Yetkili Temsilci yanma gelebilir mi artık?" dedi sabırsız babası ve tekrar kapıya vurmaya başladı. "Hayır," dedi Gregor. Soldaki odada utanç verici bir sessizlik oldu, sağdaki odadaysa kız kardeşi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Kız kardeşi neden ötekilerin yanma gitmiyordu ki? Belli ki yataktan yeni kalkmıştı ve giyinmeye henüz başlamamıştı. İyi ama neden ağlıyordu ki? Gregor kalkmadığı ve yetkili temsilciyi içeri almadığı için mi; görevini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için mi; patronu annesiyle babasından eski borçlarını isteyeceği için mi? Bütün bunlar şimdilik gereksiz kaygılardı. Gregor henüz buradaydı ve ailesini terk etmeyi aklından bile geçirmiyordu. Şu anda halının üzerinde yatıyor olmalıydı ve onun içinde bulunduğu durumu bilen biri, yetkili temsilcinin içeri girmesini ondan ciddi ciddi istemezdi. Ama daha sonra kolaylıkla uygun bir özür bulabileceği bu nezaketsizlik için Gregor hemen işten çıkarılamazdı ya. Gregor'a,

ağlama ve ikna etme çabalarıyla onu rahatsız edeceklerine, şimdilik rahat bırakmaları daha akıllıca görünüyordu. Ne var ki ötekilerin böyle ısrarcı olmalarına yol açan ve davranışlarını hoş gösteren şey de bu bilinmezlikti işte.

"Bay Samsa," diye seslendi yetkili temsilci yüksek sesle, "neyiniz var? Kendinizi odanıza kapatmışsınız, sorulara sadece evet ya da hayırla yanıt veriyorsunuz, anne babanıza gereksiz yere ağır sıkıntılar veriyorsunuz ve -bunu da söylemiş olayım- işle ilgili yükümlülüklerinizi de hiç olmayacak şekilde ihmal ediyorsunuz. Ben anne babanız ve patronunuz adına konuşuyorum ve sizden ciddi olarak derhal anlaşılır bir açıklama rica ediyorum. Şaşırdım, gerçekten şaşırdım. Sizi sakin, aklı başında bir insan olarak tanıdığımı sanıyordum, oysa şimdi birdenbire garip davranışlar içine girmeye başladınız. Gerçi patron bana bu sabah sizin işi savsaklamanızla ilgili olası bir açıklamada bulunmaya çalıştı, -kısa bir süredir size emanet edilmiş olan tahsilatları kastediyordu- ama ben bu açıklamanın pek de yerinde olamayacağına dair gerçekten de şeref sözü verdim. Ama şimdi sizin bu akıl almaz inatçılığınızı görünce böyle, sizin yanınızda olmak konusunda bütün istek ve arzumu kaybediyorum. Ve konumunuz da öyle çok sağlam değil doğrusu. Aslında bütün bunları sizinle baş başa konuşmaktı benim niyetim, ama şu anda zamanı boşa harcıyorsunuz madem, konuştuklarımızı neden sayın anne babanız da duymasın, diye soruyorum kendi kendime. Son günlerde veriminiz son derece düşüktü; gerçi öyle olağanüstü işler çıkarılacak bir mevsimde değiliz, bunu takdir ediyoruz; ama hiç iş çıkarılamayacak bir mevsim de kesinlikle yoktur Bay Samsa, böyle bir şey asla olamaz."

"Ama Sayın Yetkili Temsilci," diye seslendi Gregor yüksek sesle ve diğer her şeyi unutuverdi, "birazdan açacağım kapıyı işte. Küçük bir rahatsızlık, bir baş dönmesi ayağa kalkmama engel oldu. Şu anda hâlâ yataktayım. Ama şimdi gayet dincim yine. Hemen çıkıyorum yataktan. Birazcık daha sabır lütfen! Sandığım kadar iyi değilim henüz. Ama birazcık iyiyim. İnsanı nasıl da çarpıyor meret! Daha dün akşama kadar sapasağlamdım, annem babam da şahitler, daha doğrusu, dün akşam küçük bir şüphe doğdu içime.

Kendime bir baktırsaydım keşke. Ne diye mağazaya bildirmedim ki bu durumu! Siz de bilirsiniz, insan hastalığı evde kalmadan da atlatacağını sanıyor. Sayın Yetkili Temsilci! Annemle babamı üzmeyesiniz! Şu anda bana yönelttiğiniz suçlamaların hiçbir nedeni yok; hem kimse bana bu konuda tek bir kelime bile söylemedi. Gönderdiğim son siparişleri galiba okumadınız. Ayrıca hemen sekiz treniyle yola koyulacağım, bu bir iki saatlik dinlenmeyle gücüme tekrar kavuştum. Siz hiç oyalanmayın burada Sayın Yetkili Temsilci; birazdan ben de işte olacağım, size zahmet olacak, bunu patrona söyleyip selam ve saygılarımı da iletin lütfen!"

Gregor bütün bunları bir çırpıda söyledi ve o anda ne dediğinin farkında bile değildi; bu arada, demin yatakta edindiği deneyimle kolayca dolaba yaklaştı ve buna yaslanarak doğrulmaya çalıştı. Gerçekten de kapıyı açmak, gerçekten de kendini gösterip yetkili temsilciyle konuşmak istiyordu; onu bu kadar ısrarla isteyenlerin onun bu halini gördüklerinde ne diyeceklerini çok merak ediyordu. Korkacak olurlarsa Gregor'un bir sorumluluğu kalmayacak ve rahatlayacaktı. Ama olup biteni sakince karşılayacak olurlarsa, o vakit onun da heyecanlanmasına neden olmayacaktı ve acele ettiği takdirde saat sekizde gerçekten de tren istasyonunda olabilirdi.

Dolabın kaygan yüzeyinde önce bir iki kere kaydı, ama sonunda son bir hamle yaparak doğruldu; gövdesinin alt kısmındaki yakıcı ağrılara aldırış etmiyordu artık. Şimdi de yakındaki sandalyenin arkalığına yasladı kendisini ve çırpı bacaklarıyla da arkalığın kenarına yapıştı sıkı sıkıya. Ama bu şekilde egemenliği de eline geçirmişti ve sustu, çünkü yetkili temsilciyi duyabiliyordu artık.

"Tek bir kelime anlayabildiniz mi?" diye sordu yetkili temsilci anneyle babaya, "bizi budala yerine mi koymaya çalışıyor acaba?" "Tanrı aşkına," diye bağırdı annesi, ağlamaya başlamıştı, "belki ağır hastadır, bizse ona acı çektiriyoruz! Grete! Grete!" diye bağırdı ardından. "Evet anne?" diye seslendi kız kardeşi diğer odadan. Gregor'un odası aracılığıyla iletişim kuruyorlardı. "Hemen doktora gitmen gerekiyor. Gregor hasta. Acele doktoru çağır. Gregor'u konuşurken duydun mu şimdi?" "Bir hayvan sesiydi," dedi yetkili

temsilci, sesi, annenin bağımsıyla karşılaştırıldığında, dikkat çekecek kadar alçaktı. - “Anna! Anna!” diye bağırdı baba holden mutfağa ve ellerini çırptı, “acele bir çilingir çağırın!” İki kız kardeş hışırdayan etekleriyle hemen holden geçip -kız kardeşi nasıl bu kadar çabuk giyinebilmişti ki?- hışımla oturma odasının kapısını açtılar. Kapının kapandığı kesinlikle duyulmadı; büyük bir felaketin yaşandığı evlerde yapılageldiği üzere, açık bırakmış olmalılardı.

Gregor ise çok daha sakindi şimdi. Belli ki söyledikleri anlaşılmıyordu artık, yine de kendisine yeterince, hattâ öncesine göre çok daha anlaşılır geliyordu; bunun nedeni, belki de kulağının alışmış olmasmdandı. Ama hiç olmazsa onun pek iyi olmadığına inanıyorlardı ve yardım etmeye de hazırlardı. İlk önlemlerin alınmasındaki kararlılık güven, Gregor’u rahatlatmıştı. Kendini tekrar insanların arasına alınmış hissediyordu ve her ikisinden, doktordan ve çilingirden, aslında onları tam olarak ayırmaksızın, olağanüstü ve şaşırtıcı sonuçlar bekliyordu. Giderek yaklaşan can alıcı konuşmalar sırasında mümkün olduğunca daha net bir sese kavuşmak üzere hafifçe öksürdü, ama bunu olabildiğince boğuk bir sesle yapmaya çalıştı, çünkü besbelli ki bu gürültü de insan öksürüğü sesinden başka tm-layacaktı ve onun bu konuda kendi başına yargıda bulunmaya cesareti yoktu artık. Bu arada yan oda tümüyle sessizleşmişti. Belki de annesiyle babası yetkili temsilciyle masaya oturmuş, fısıldaşıyorlardı, belki de hepsi kapıya dayanmışlar kulak kabartıyorlardı.

Gregor kendisini sandalyeyle birlikte yavaşça kapıya doğru sürüdü, varınca da sandalyeyi bıraktı, kapıya doğru atıldı, tutunarak dik durdu -küçücük ayaklarının tabanlarında biraz yapışkan madde vardı- ve burada yorgunluğun ardından bir an dinlendi. Ama hemen ardından kilitteki anahtarı ağzıyla çevirmeye girişti. Ne yazık ki gerçek dişlere sahip olmadığı anlaşılıyordu, -peki anahtarı neyle tutacaktı?- buna karşılık çeneleri elbette çok güçlüydü; bunların yardımıyla anahtarı gerçekten de hareket ettirdi ve onun kendisine kesinlikle zarar veriyor oluşuna dikkat etmedi, çünkü ağzından kahverengi bir sıvı anahtarın üzerine akıp oradan da yere damlıyordu. “Şunu dinleyin,” dedi yetkili temsilci yan odadan,

“anahtarı döndürüyor.” Gregor için bu büyük bir teşvikti, ama herkes seslenmeliydi aslında babası da annesi de: “Ha gayret Gregor,” diye bağırmalıydılar, “pes etme, kilide doğru it!” Ve herkesin büyük sabırsızlık içinde onun çabalarını seyrettiklerini düşünerek, devşirebildiği kadar güç devşirip kendinden geçmişçesine anahtarı ısırmaya başladı. Anahtar döndükçe, o da kilidin çevresinde dans ediyordu adeta; şu anda artık sadece ağzıyla dik tutuyordu ve gerektikçe ya anahtara asılıyor, ya da gövdesinin bütün ağırlığıyla anahtarı sıkıca bastırıyordu. Sonunda gerisin geri oturan kilit dilinin çıkardığı tiz ses, Gregor’u adamakıllı uyandırdı. Derin bir soluk alıp “Çilingire ihtiyaç yokmuş,” dedi kendi kendine ve kapıyı iyice açmak için başını tokmağa dayadı.

Kapıları bu şekilde açmak zorunda olduğundan, aslında kapı ardına dek açık olduğu halde kendisi henüz görünmüyordu. Önce çok yavaşça kapı kanatlarından birinin çevresini dönmek zorundaydı, hattâ odaya daha girmeden sırtının üzerine düşmek istemiyorsa, bunu çok çok dikkatle yapması gerekirdi. Henüz bu zor hareketle uğraşırken ve dikkatini başka da bir şeye veremeyeceği bir anda yetkili temsilcinin yüksek sesle “Oh!” diye ünlediğini duyuverdi, -rüzgarın uğultusu gibi tmlamıştı bu ses- ardından adamın kendisini de gördü: kapıya en yakın duran oydu, elini ağzına bastırmış, görünmeyen, düzenli olarak etki eden bir güç tarafından sürükleniyormuşçasma yavaşça geri çekiliyordu sanki. Annesi, -yetkili temsilci eve gelmiş olduğu halde, saçları geceden bu yana hâlâ dağınık ve kabarıktı-önce babaya baktı ellerini kavuşturarak, ardından Gregor’a doğru iki adım attı ve çevresine yayılan eteklerinin tam ortasına çöküverdi, yüzüyse gözükmeyecek halde göğsüne gömüldü. Babası, Gregor’u odasına geri itmek istiyormuşçasına düşmanca bir ifadeyle yumruğunu sıktı, ardından kararsızlık içinde oturma odasında etrafına bakındı, daha sonra elleriyle yüzünü örtüp heybetli göğsü sarsılacak biçimde hıçkıra hıçkıra ağladı.

Gregor odaya hiç girmedi, aksine, sıkıca sür gülü olan kapı kanadına içeriden yaslandı, öyle ki, bu sayede sadece gövdesinin yarısıyla diğerlerine bakmak üzere yana eğmiş olduğu başı

gözüküyordu. Bu arada hava daha da aydınlanmıştı; caddenin karşı tarafında yer alan, uçsuz bucaksız, koyu gri, -bu bir hastaneydi- cephesini sertçe kesen düzenli pencerelere sahip evin bir kesiti net bir biçimde gözüküyordu; yağmur devam etmekteydi, ama sadece iri, tek tek görülebilir ve toprağa adeta teker teker atılan damlalar halinde. Masanın üzerindeki kahvaltı takımlarının sayısı hayli fazlaydı, çünkü babası için kahvaltı -saatlerce çeşitli gazeteler okuyarak da uzattığı- günün en önemli öğünüydü. Tam karşı duvarda Gregor'un askerlik günlerinde çekilmiş bir fotoğrafı asılıydı; eli kılıcında, kaygısız bir gülümsemeyle, duruş ve üniformasına saygı gösterilmesini bekleyen bir teğmendi fotoğrafta. Hole bakan kapı açıktı, kapıdan bakıldığında, oturma odasının kapısı da açık olduğundan, odanın önündeki sahanlıkla aşağıya inen merdivenlerin başı görülüyordu.

"Pekala," dedi Gregor, soğukkanlılığını koruyabilmiş tek kişinin kendisi olduğunu biliyordu, "hemen giyineceğim, koleksiyonu toplayıp gideceğim. Gitmeme, gitmeme izin verecek misiniz? Evet, Sayın Yetkili Temsilci, görüyorsunuz işte, ben inatçı biri değilim ve çalışmayı seviyorum; yolculuklar çok zahmetli, ama yolculuklar olmasaydı yaşayamazdım. Sayın Yetkili Temsilci, siz nereye gidiyorsunuz? Mağazaya mı? Nasıl? Her şeyi olduğu gibi rapor edecek misiniz? İnsan bazı anlarda çalışamayacak halde olabilir, ama bu anlar eski başarıların hatırlanması ve daha sonra, engel ortadan kaldırıldığında, insanın şüphesiz daha bir azimle ve gayretle çalışacağının düşünülmesi için de en iyi zamandır. Sayın patronuma karşı yükümlülüklerim var, bunu siz de iyi biliyorsunuz. Öte yandan annemle babama ve kız kardeşime de ben bakıyorum. Şu an sıkıntıdayım, ama bu sıkıntıdan kurtulacağım yakında. Ama siz de bunu olduğundan daha zor hale getirmeyin. İşyerinde benden yana olun! Gezginler pek sevilmez, bunu biliyorum. Dünyanın parasını kazandıkları ve güzel bir yaşam sürdükleri düşünülür. Ve bu önyargı hakkında biraz daha kafa yormaya gerek de duyulmaz. Ama siz, Sayın Yetkili Temsilci, siz koşulları tüm öteki çalışanlardan daha iyi biliyorsunuz, hattâ laf aramızda, sayın patrondan bile daha iyi; bir işadamı olarak o örneğin kolayca yanılabilir ve bir çalışanın zararına yargıda bulunabilir. Ayrıca, yine iyi bilirsiniz ki, gezgin pazarlamacı

neredeyse bütün bir yıl boyunca işyerinden uzakta olduğu için, iftiraların, rastlantıların ve asılsız suçlamaların kolayca kurbanı oluverir; kendini bunlara karşı savunması da mümkün değildir, çünkü bunlardan çoğu zaman haberdar olmaz, ya da ancak tükenmiş halde bir yolculuğu bitirip bunların kötü, nedenlerinin anlaşılması artık çok zor olan sonuçlarım doğrudan bedeninde hisseder. Sayın Yetkili Temsilci, benim hiç olmazsa azıcık haklı olduğumu gösteren bir söz söylemeden gitmeyin!"

Gelgelelim yetkili temsilci, Gregor'un ağzından daha ilk sözcüğün çıkmasıyla birlikte ona arkasını dönmüştü; dudakları kabarık halde, seğiren omzu üzerinden şöyle bir geriye baktı sadece. Ve Gregor konuşurken bir an bile yerinde durmadı, aksine, gözlerini Gregor'dan ayırmaksızm kapıya doğru uzaklaştı, ama çok yavaşça; sanki odayı terk etmeyi engelleyen gizli bir yasak vardı. Hole varmıştı hemen ve ayağını oturma odasından son kez çekerken sergilediği ani hareketten sonra tabanım yaktığını sanabilirdi insan. Holde ise sağ elini merdivene doğru iyice uzattı, sanki bir tür doğaüstü kurtuluş bekliyordu onu oracıkta.

Gregor, işyerindeki konumunu büyük bir tehlikeye sokmak istemiyorsa, yetkili temsilcinin bu ruh haliyle gitmesine kesinlikle izin vermemeliydi, bunu anlıyordu. Anne ve babası bütün bu olup bitenleri pek de iyi kavrayamıyorlardı; uzun yılların ardından, Gregor'un bu iş sayesinde ömür boyu geçimini sağlayacağı inancına kapılmışlardı ve şu anda başlarındaki sorunlara kendilerini öylesine kaptırmışlardı ki, ileriye yönelik her tür önseziyi yitirmişlerdi. Ama Gregor bu önseziye sahipti. Yetkili temsilcinin tutulması, sakinleştirilmesi, ikna edilmesi ve nihayet kazanılması gerekiyordu; ne de olsa Gregor'un ve ailesinin geleceği buna bağlıydı! Keşke kız kardeşi burada olsaydı! Akıllı biriydi o; Gregor henüz sakin bir halde sırtüstü yatarken o ağlamaya başlamıştı. Ve yetkili temsilciyi - kadınlarla arası iyiydi ne de olsa - idare etmesini bilirdi; oturma odasının kapısını kapar, holde onun korkularını giderirdi. Ama kız kardeşi burada değildi işte, Gregor'un kendisinin halletmesi gerekiyordu bunu. Böylece, o anda sahip olduğu yeteneklerini, örneğin hareket edip edemeyeceğini henüz bilmediğini ve de

konuşmasının belki de, hattâ büyük olasılıkla yine anlaşılmadığını düşünmeksizin arkasına saklandığı kapı kanadım terk etti; açık kapıdan içeri itti kendini; sahanlıktaki tırabzanlara gülünç bir halde iki eliyle sıkı sıkıya yapışmış bekleyen yetkili temsilcinin yanma gitmek istedi; ama o anda, tutunabileceği bir yer ararken daha, küçük bir çığlık eşliğinde onca bacakçığmm üzerine yığılıverdi. Ve düşer düşmez bu sabah ilk kez bedeninde bir rahatlama hissetti; bacakçıkları sağlam yere basıyordu nihayet; sevinçle fark ettiği üzere bütün bacakçıkları itaat ediyordu artık; hattâ onu istediği yere taşımaya hazırdılar; Gregor tüm acılarının çok yakında geçeceğini düşünmeye başladı. Ama tam bu sırada, hareketlerini denetlemeye çalıştığından sağa sola sallanır halde, annesinin çok yakınında, hemen önünde yerde yatarken, derin düşüncelere dalmış görünen annesi bir anda havaya fırlayıp kollarını iki yana açtı, parmaklarını gererek bağırmaya başladı: “İmdat, Tanrı aşkına imdat!” Gregor’u daha iyi görmek istiyormuşçasına başını eğik tutuyordu, ama bu davranışıyla çelişerek anlamsızca gerisin geriye gitti; arkasında kurulu bekleyen sofranın bulunduğunu unutmuştu; masaya ulaştığında unutkanlıktan aceleyle masaya oturuverdi; yanı başındaki devrik büyük sürahiden halının üzerine oluk oluk dökülmekte olan kahveyi fark etmiyor gibiydi. “Anne, anne,” dedi Gregor usulca ve annesine doğru yukarıya baktı. Yetkili temsilci bir an için tümüyle aklından çıkıvermişti; buna karşın, akmakta olan kahvenin görüntüsü karşısında, boşluğu yakalamak istercesine çenelerini defalarca açıp kapamaktan kendini alıkoyamadı. Bunun üzerine annesi tekrar çığlık attı, masanın başından kaçtı ve kendisine doğru koşmakta olan babanın kollarına atıldı. Ne var ki, Gregor’un annesiyle babasına ayıracak vakti yoktu şimdi; yetkili temsilci merdivene ulaşmıştı bile; çenesi tırabzanın üzerine dayalı, son bir kez arkasına baktı. Gregor ona ne olursa olsun yetişebilmek için bir hamle yaptı; yetkili temsilci bir şeyler sezmiş olmalıydı, çünkü birkaç basamağın üzerinden birden sıçrayıp kayboluverdi; “Uff!” diye de bağırmıştı, sesi hâlâ merdivenlerde çınlıyordu. Ne yazık ki yetkili temsilcinin bu kaçışı da, o ana dek nispeten serinkanlılığını korumuş olan babanın kafasını iyice karıştırtmış görünüyordu; çünkü kendisi de yetkili temsilcinin arkasından koşacağı, ya da hiç olmazsa Gregor’un onun peşinden gitmesini engellemeyeceği yerde, yetkili

temsilcinin şapka ve pardösüsüyle birlikte sandalyenin üzerinde unuttuğu bastonunu sağ eliyle kapıp, sol eliyle de masanın üzerinden büyükçe bir gazete alarak, ayaklarını yere vura vura, bastonla gazeteyi de havada sallaya sallaya Gregor'u gerisingeriye, odasına kovalamaya başladı. Gregor'un hiçbir yakarışı kâr etmedi, hiçbir yakarışı anlaşılmadı da; başını ne kadar aciz halde çevirirse çevirsin, babası ayaklarını yere daha güçlü vuruyordu sadece. Karşı tarafta annesi serin havaya rağmen pencereyi ardına dek açmış, beline kadar dışarı sarktığı halde yüzünü ellerinin içine gömmüştü. Sokakla merdiven boşluğu arasında güçlü bir hava akımı oluştu; perdeler uçuşmaya, masanm üzerindeki gazeteler hışırdamaya başladı, bazı sayfalar yere doğru uçuşuyordu. Babası acımasızca sıkıştırıyor, tıpkı bir vahşi gibi kulak tırmalayıcı sesler çıkarıyordu. Gelgelelim Gregor'un geri geri yürümede hiçbir deneyimi yoktu, bu yüzden çok yavaş yürüyordu. Keşke önüne dönebilseydi, o zaman çoktan odasında olurdu, ama vakit alabilecek bu dönme hareketiyle babasının sabrını taşırmaktan korkuyordu; öte yandan, babasının elindeki sopanın her an için sırtına ya da kafasına ölümcül bir darbe indirmesi tehdidi altındaydı. Ama sonunda Gregor'un başka bir seçeneği de yoktu; çünkü endişeyle fark ettiği üzere, geri geri giderken yönünü bile doğru dürüst ayarlayamıyordu; böylece, aralıksız ve korku dolu gözlerle yan yan babasına baka baka, elinden geldiğince çabuk, gerçekte ise çok yavaşça dönmeye başladı. Babası onun iyi niyetini belki de fark etmişti; çünkü onu bu hareketi sırasında rahatsız etmedi, aksine, bastonun ucuyla uzaktan dönme hareketim kâh orada kâh burada yönetmeye de koyuldu. Babasının çıkardığı şu kulak tırmalayıcı tıslama sesi de olmasaydı! Kafasını bir türlü toparlayamıyordu. Neredeyse tamamen dönmüşken, sürekli tıslamaya kulak verdiğinden olacak şaşırıp, tekrar bir parça geriye dönmüş oldu hattâ. Sonunda başararak, başı önde açık kapının eşiğine geldiğinde, gövdesinin fazlasıyla geniş olduğu, kapıdan öyle kolayca geçemeyeceği anlaşıldı. O anki ruh hali nedeniyle diğer kapı kanadını açmak, böylece Gregor'a geçebileceği kadar yer sağlamak babasının aklına bile gelmedi tabii. Tek saplantısı, Gregor'un bir an önce odasına gitmesi gerektiğiydi. Gregor'un doğrulmak ve belki de bu şekilde kapıdan geçmek için ihtiyaç duyduğu ayrıntılı hazırlıkların yapılmasına da asla izin

vermezdi zaten. Aksine, sanki hiçbir engel yokmuş gibi, alabildiğine gürültü çıkararak, Gregor'u ileri doğru gitmeye zorluyordu; Gregor'un arkasında artık tek bir babadan çıkan ses yoktu sadece; bu işin şakası gerçekten de kalmamıştı; bunun üzerine Gregor -ne olursa olsundu artık- kapıdan zorla geçmeye çalıştı. Gövdesinin bir tarafı havaya kalktı, kapının ağzında eğri duruyordu, yan tarafı tamamen soyulmuş, beyaz kapının üzerinde berbat lekeler kalmıştı; çok geçmeden sıkışıp kaldı ve tek başına yerinden kımıldayamaz hale geldi; bir tarafındaki çırpı bacakları havada kalmış titriyorlardı, diğer tarafındakilerse acıyla yere bastırılıyorlardı - o anda babası arkadan bu kez gerçekten kurtarıcı bir darbe vurdu; Gregor, şiddetli kanayarak odanın ortasını boyladı. Kapı bastonla itilerek kapatıldı bir de ve ardından nihayet sessizlik oldu.

II

Gregor baygınlığa benzer ağır uykudan ancak akşamın alacakaranlığında uyandı. Rahatsız edilmese de çok geçmeden uyanacaktı zaten, çünkü yeterince dinlenmiş, uykusunu da yeterince almış hissediyordu kendini; gelgelelim, kaçamak bir ayak sesi ve hole açılan kapının dikkatli bir şekilde kilitlenmesiyle uyandırılmış gibi geldi ona. Elektrikli sokak lambalarının ışığı, solgun halde odanın tavanında kâh oraya kâh buraya vuruyor ve mobilyaların üst kısmında oyalanıyordu, ama aşağısı, Gregor'un bulunduğu yer zifiri karanlıktı. Değerini ancak şimdi kavrayabildiği duyargalarıyla henüz beceriksizce etrafı yoklaya yoklaya, az önce orada olup biteni öğrenmek üzere yavaşça kapıya doğru itmeye başladı kendisini. Sol tarafı, rahatsız edecek şekilde gerilmiş, boydan boya tek bir yara gibiydi ve iki sıra halinde dizili bacaklarının üzerinde adeta topallamak zorundaydı. Yetmezmiş gibi bacakçıklarından biri, kuşluk vakti meydana gelen olaylar sırasında ağır yaralanmıştı, -sadece birinin yaralanmış olması, neredeyse bir mucizeydi- arkadan ölgün halde sürüklüyordu.

Kapının yanında ancak fark etti onu buraya gerçekte neyin çektiğim; yenilebilir bir şeyin kokuşuydu bu. Çünkü oracıkta, içinde küçük küçük beyaz ekmek parçalarının yüzdüğü içi şekerli sütle dolu bir kâse durmaktaydı. Sevinçten neredeyse gülecekti, çünkü sabah olduğundan daha açtı ve hemen başını neredeyse gözlerine kadar sütün içine daldırdı. Ama hayal kırıklığı içinde derhal geri çekti; bunun nedeni, nazik durumdaki sol tarafının yemek yeme sırasında güçlükler yaratması değildi sadece, -bütün gövdesi oflaya puflaya yardım ederse yemek yiyebiliyordu ancak- ayrıca diğer zamanlarda

en sevdiği içecek olan ve kız kardeşinin de şüphesiz içeriye bu yüzden koymuş olduğu sütün tadım da beğenmemişti, hattâ kâsenin başından neredeyse tiksintiyle uzaklaşıp, tekrar odanın ortasına gitti sürünerek.

Gregor kapı aralığından oturma odasındaki gaz lambasının yakılmış olduğunu gördü, ama diğer zamanlarda günün bu saatinde, babası öğleden sonraları yayımlanan gazeteyi yüksek sesle annesine ve bazen kız kardeşine de okurken, şu anda tek bir ses işitilmiyordu. Belki de kız kardeşinin ona sıkça anlattığı ve yazdığı bu okumalar artık uygulanmaz olmuştu. Ama çepeçevre de sessizdi, üstelik ev kesinlikle boş olmadığı halde. “Meğer ailem ne kadar sakin bir yaşam sürüyormuş,” dedi Gregor kendi kendine ve gözleri karanlığa dikili haldeyken, annesiyle babasına ve de kız kardeşine böylesi güzel bir evde böyle bir yaşam sağlayabilmiş olmaktan büyük gurur duyduğunu hissetti. İyi ya şimdi bütün bu huzur, bütün bu refah, bütün bu hoşnutluk bir korkuyla sonlanacak olursa? Gregor böylesi düşüncelerin arasında yitip gitmemek için hareketlendi ve odanın içinde aşağı yukarı sürünmeye başladı.

Uzun akşam boyunca yan kapılardan bir kere biri, bir kere de diğeri birazcık aralandı ve hemen tekrar kapandı; galiba biri içeriye girmeye ihtiyaç duymuş, ama bir türlü karar verememişti buna. Gregor, kararsız ziyaretçiyi herhangi bir biçimde içeri almak, ya da hiç olmazsa bunun kim olduğunu öğrenmek için tam oturma odasının kapısında durdu kararlılıkla; ama kapı bir daha açılmadı ve Gregor boş yere bekleyip durdu. Sabahleyin, kapılar kilitliyken, herkes onun yanma, içeri gelmek istemişti, şimdi ise, kapılardan birini açmış olduğu ve diğerleri de gün içinde olasılıkla açılmış oldukları halde kimse gelmiyordu, üstelik anahtarlar da dışarıdan sokulmuştu kilitlere.

Oturma odasındaki ışık gecenin ta bir vakti söndürüldü; anne babasının ve kız kardeşinin bunca zaman uyanık kalmış olduklarını anlamak kolaydı, çünkü gayet net du-yulabildiği kadarıyla, üçü de şimdi parmak uçlarında uzaklaşmaktaydı. Sabaha kadar Gregor’un yanma kimsenin gelmeyeceği belliydi artık; demek ki yaşamını şu

anda yeniden nasıl yoluna koyacağını rahatsız edilmeden düşünmek için önünde bolca vakit vardı. Gelgelelim, zeminine yapışık halde yatmaya mecbur kaldığı yüksek tavanlı boş oda onu korkutuyordu, ama buna neden olan şeyi ortaya çıkaramıyordu; ne de olsa beş yıldır o oturuyordu bu odada -ve hafif bir utanma duygusu eşliğinde yarı bilinçsiz bir dönüşle kanepenin akma seğirtti; sırtının üzerine hafifçe basılmasa da ve bu yüzden kafasını yukarı doğru kaldıramasa da, kendini burada hemen oldukça rahat hissetti; ama tek üzüldüğü, gövdesinin kanepenin altına tamamen sığamayacak kadar geniş olmasıydı.

Bütün gece orada, kanepenin altında kaldı: kısmen açlık yüzünden ikide bir bölünen yarım yamalak bir uykuyla, ama kısmen de kaygı ve belirsiz umutlarla; ama bütün bunlar onu, şimdilik sakinliğini koruması ve içinde bulunduğu şu anki durum nedeniyle istemeden de olsa ailesinin başına sardığı sıkıntıları çekilir kılmak üzere onlara karşı sabır ve büyük bir anlayış göstermesi gerektiği sonucuna götürdü.

Sabahın çok erken saatlerinde daha, ortalık neredeyse hâlâ karanlıkken, Gregor demin aldığı kararları sınama fırsatı buldu; çünkü kız kardeşi neredeyse tamamen giyinik halde hol tarafındaki kapıyı açıp, heyecanla içeriye baktı. Gregor'u hemen o anda bulamadı, ama onun kanepenin altında olduğunu fark edince, - Tanrım, bir yerlerde olması gerekir, uçup gitmiş olamaz ya-öyle korktu ki, kendine hakim olamayıp kapıyı dışarıdan hızla kapattı tekrar. Ne var ki, davranışından pişman olmuş gibi, kapıyı hemen tekrar açtı ve bir ağır hastanın ya da yabancı birinin yanındaymışçasma parmak uçlarında içeriye girdi. Gregor, kafasını kanepenin neredeyse kenarına kadar ileri çıkarmış, etrafı izliyordu.

Kesinlikle acıkmamış olduğu için yapmadığını kız kardeşi anlayabilecek ve ona daha uygun başka bir yiyecek getirecek miydi acaba? Ama Gregor onun dikkatini buna çekmektense ölmeyi yeğlerdi, kız kardeşi bunu kendiliğinden yapmayacak olsaydı; yine de, kanepenin altından dışarıya fırlamak, yiyecek herhangi iyi bir şey istemek üzere kız kardeşinin ayaklarına kapanmak için aslında

korkunç bir arzuya sahipti. Gelgeldim, kız kardeşi etrafına sadece bir iki damla süt dökülmüş olan henüz dolu kâseyi hayretle fark etti hemen ve derhal yerden kaldırıp, dışarı götürdü; ama bunu çıplak elle yapmak yerine bir temizlik beziyle yaptı. Gregor kız kardeşinin yedek olarak ne getireceğini çok merak ediyordu; aklından binbir düşünce geçirdi. Ama kız kardeşinin iyi yüreklilikle gerçekte ne yaptığını asla tahmin edemezdi. Damak tadını sınamak için kız kardeşi ona eski bir gazetenin üzerinde çeşit çeşit yiyecekler getirdi. Vakti geçmiş ve yarı çürümüş sebzeler; akşam yemeğinden kalma, üzeri donmuş beyaz sosla kaplı kemikler; bir iki kuru üzüm ve badem; Gregor'un iki gün önce yenmez dediği bir parça peynir, kuru bir ekmek, üzerine tereyağı sürülmüş bir dilim ekmek. Ayrıca bütün bunların yanma herhalde bundan böyle sadece ve sadece Gregor için ayrılmış olan içi su dolu bir kâse de koydu. Ve Gregor'un onun önünde yemeyeceğini bildiğinden, incelik göstererek, odadan alelacele çıktı, hattâ Gregor'un, rahatça hareket edebileceğini fark edebilmesi için de kapıyı anahtarla da kilitledi. Gregor'un çırpı bacakları yemeğin yanma doğru giderken vızıldıyordu. Yaralan da tamamen iyileşmiş olmalıydı, herhangi bir engel hissetmiyordu; bir yandan buna şaşırırken, bir yandan da bir aydan fazla bir zaman önce bıçakla parmağını azıcık kesmiş olduğunu vebu yaranın daha önceki güne kadar nasıl acı verdiğini düşündü. "Duyarlılığım azalmış olabilir mi?" diye geçirdi aklından ve öbür yiyecekler arasında onu şiddetle cezbeden peyniri açgözlülükle emmeye koyuldu. Peyniri, sebzeleri ve sosu peş peşe ve mutluluk gözyaşları eşliğinde süratle yiyip bitirdi; buna karşın taze yiyeceklerin tadını beğenmedi, hattâ bunların kokusuna bile dayanamadığmdan, yiyeceği şeyleri azıcık uzağa sürükledi. Bütün hepsini çoktan bitirmiş, tembel tembel aynı noktada yattığı sırada, kız kardeşi onun kendini geri çekmesi için işaret vermek üzere anahtarı yavaşça döndürdü. Gregor neredeyse uykuya geçmiş olduğu halde, sesi duyar duymaz korkup, aceleyle tekrar kanepenin altına kaçtı. Gelgelelim, kız kardeşinin odada bulunduğu o kısacık sürede bile kanepenin altında kalmak onun için çok büyük bir sıkıntıydı, çünkü bolca yemek sayesinde vücudu hafifçe tombullaştığından, daracık yerde güçlükle nefes alabiliyordu. Küçük boğulma nöbetleri eşliğinde ve hafifçe dışarıya fırlamış gözlerle, hiçbir şeyin farkında olmayan kız kardeşinin bir süpürgeyle

yemek artıklarını, hattâ Gregor'un dokunmadığı yiyecekleri bile sanki bunlar da artık hiçbir işe yaramazmışçasma süpürüşünü, alelacele bir kovanın içine döküşünü, kovanın ağzını tahta bir kapakla kapayışım ve kovayı dışarıya taşıyışını izledi.

Kız kardeşi arkasını döner dönmez Gregor kanepenin altından dışarı çıktı ve gerinip gövdesini şişirdi.

Gregor yemeğini bundan böyle hep bu şekilde aldı; bir kere sabahları, anne babasıyla hizmetçi kız henüz uyurlarken, ikinci kez de topluca yenilen öğle yemeğinin ardından; çünkü sonra annesiyle babası birazcık daha uyuyorlardı; hizmetçi de kız kardeşi tarafından herhangi bir şey almaya gönderiliyordu. Gregor'un açlıktan ölmesini onlar da istemezdi şüphesiz, ama belki de onun yedikleri hakkında kulaklarına gelenden daha fazlasını öğrenmeye dayanamazlardı, belki kız kardeşi onları küçük bir kederden de olsa korumak istiyordu, zaten yeterince acı çekiyorlardı ne de olsa.

O ilk günün kuşluğunda doktorla çilingirin nasıl bir bahaneyle evden çıkarıldıklarını Gregor asla öğrenemedi, çünkü kendisi anlaşılamadığından, hiç kimse, hattâ kız kardeşi bile onun başkalarını anlayabileceğini akıl edemiyordu; bu yüzden o da, kız kardeşi odasmdayken onun arada bir sızıltılarını ve azizlere ettiği duaları dinlemekle yetiniyordu sadece. Sonraları ancak, kız her şeye azıcık olsun alıştığında, -tam bir alışmadan elbette hiçbir zaman söz edilemezdi- Gregor arada sırada kardeşinin içtenlikle söylediği, ya da böyle yorumlanabilecek bazı sözlerim yakalar oldu. “Bak bugün yemeği beğenmiş,” diyordu, Gregor yiyecekleri silip süpürdüğünde; bunun tersi olduğundaysa, ki giderek daha çok bu tekrarlanıyordu, neredeyse üzgün bir ifadeyle, “Yine hiçbir şey yememiş,” diyordu.

Gregor yeniliklerden doğrudan haber alamıyorduysa da bazı şeyleri yandaki odadan işitiyordu ve kulağına nereden bir ses gelse, hemen en yakın kapıya seğirtip bütün gövdesini yapıştırıyordu ona. Özellikle de ilk günlerde gizliden gizliye de olsa kıyısından köşesinden onu ilgilendiren bir konuşma geçmiyordu. İki gün boyunca bütün yemeklerde bundan böyle nasıl davranmaları gerektiği hakkında görüşmeler yaptıkları duyuluyordu; ama aynı

konu yemek aralarında da konuşuluyordu, çünkü anlaşılan hiç kimse evde yalnız kalmak istemediğinden ve evi ne olursa olsun boş da bırakamayacaklarından, evde ailenin en az iki üyesi bulunuyordu. Hizmetçi kız da hemen ilk gün daha -olay hakkında neyi ve ne kadarını bildiği pek belli değildi-annenin ayaklarına kapanıp, ondan kendisine bir an önce yol vermelerini istemiş, çeyrek saat sonra veda ederken işten çıkarıldığı için gözyaşları içinde teşekkür edip, sanki ona burada çok büyük bir iyilik yapılmışçasına; ve kimse ondan bunu istememiş olduğu halde, kimseciklere en ufak bîr şey dahi anlatmayacağına dair yeminler etti.

Kız kardeşinin annesiyle birlikte yemeği de pişirmesi gerekiyordu artık; ama bu öyle yorucu bir iş değildi, çünkü neredeyse hiçbir şey yenmez olmuştu. Gregor sürekli birinin diğerini yemek yemeye zorladığını ve hep aynı yanıtın verildiğini işitiyordu: “Teşekkürler, doydum,” ya da benzeri. İçecek konusu da farklı değildi. Kız kardeşi ikide bir babasına bira isteyip istemediğini soruyor, içtenlikle bizzat gidip almayı öneriyordu, babası suskunluğunu bozmayınca da onun bütün endişelerini gidermek üzere kapıcı kadını da gönderebileceğini söylüyordu, sonunda babası ısrarlı bir “Hayır,” yanıtı verince de bu konudan bir daha söz edilmiyordu.

Daha ilk gün babası gerek annesine gerekse kız kardeşine para durumuyla beklentilerini açıkladı. Arada sırada masadan kalkıp, beş yıl önce işyerinin iflasında kurtarabildiği küçük Wertheim marka kasasından herhangi bir belge ya da bir sipariş defteri çıkarıyordu. Karmaşık kilidi açışı ve aradığı şeyi içinden alıp kasayı tekrar kilitleyişi duyuluyordu. Babasının bu açıklamaları, Gregor’un tutukluluğundan bu yana duyduğu kısmen ilk sevindirici şeyler oldu. Babasının o işinden sonra elinde hiçbir şey kalmadığını düşünüyordu, en azından babası bunun tersini söylememiş, Gregor da ona bu konuyla ilgili hiçbir şey sormamıştı. Gregor’un o günlerdeki tek kaygısı, herkesi büyük bir ümitsizliğe iten işle ilgili talihsizliği ailenin bir an önce unutmasını sağlayabilmek için ne gerekiyorsa yapmaktı. Böylece o günlerde sıra-dışı bir hırsla çalışmaya koyulmuş ve adeta bir gecede yardımcılıktan kuşkusuz çok daha fazla para kazanma olanakları olan gezgin pazarlamacılığa

yükselmişti; bu çalışmanın başarıları da anında komisyon olarak nakit paraya dönüşüyor, evde şaşıran ve yüzü gülen ailenin önünde masanm üzerine konabiliyordu. Güzel günlerdi bunlar ve bir daha, en azından bu parlaklıkta asla tekrarlanmadı, üstelik Gregor daha sonraları bütün ailenin yükünü sırtında taşıyabileceği kadar çok para kazanıp bu yükü taşıdığı halde. Çünkü artık gerek ailesi gerekse Gregor buna alışmıştı, parayı memnuniyetle alıyorlardı, Gregor da memnuniyetle veriyordu, gelgelelim çok özel bir sıcaklık doğamıyordu artık. Bir tek kız kardeşi Gregor'a her şeye rağmen yakınlığını korumuştu ve kendisinden farklı olarak müziği çok seven ve çok dokunaklı bir şekilde keman çalabilen kız kardeşini gelecek yıl -bunun neden olacağı büyük masraflara aldırış etmeksizin ve bu masrafları öyle ya da böyle karşılayarak-konservatuara göndermek Gregor'un gizli planıydı. Gre-gor'un şehirdeki kısa süreli kalışlarında kız kardeşiyle yaptığı sohbetlerde bu konservatuar konusu sıkça anılırdı, ne var ki, gerçekleşmesi akla hayale bile gelmeyecek güzel bir düş olarak sadece; annesiyle babasına gelince, onlar bu masum sohbetleri duymaktan bile hoşlanmıyorlardı; ama Gregor bu konuyu kesinlikle düşünüyor, Noel gecesinde de bunu resmi olarak açıklamayı amaçlıyordu. Gregor, kapıya dimdik halde yapışmış, içeriye kulak verirken, içinde bulunduğu koşullarda son derece yararsız olan böylesi düşünceler geçiyordu kafasından. Bazen genel bir yorgunluk yüzünden artık dinleyemez hale geliyor, kafasını gelişigüzel kapıya vurup duruyordu; ne var ki yine hemen vazgeçiyordu bundan, çünkü bu küçücük gürültü bile yandan duyulup herkesin susmasına neden oluyordu. "Yine neler yapıyorsa artık," diyordu babası bir süre sonra, o sırada belki yüzü de kapıya dönük oluyordu; kesintiye uğramış konuşma da ancak bundan sonra yeniden yavaş yavaş sürdürülüyordu.

Gregor, büyük talihsizliğe rağmen o eski günlerden kalma küçük, ama arada geçen yıllar boyunca el sürülmemiş faizle birlikte de azıcık büyümüş olan bir servet kaldığını -babası, yaptığı açıklamaları kısmen kendisi bu konularla epeydir ilgilenmediği için, kısmen de annesi hiçbir şeyi hemen ilk seferinde anlamadığı için sıkça tekrar ettiğinden-ayrıntılarıyla öğrenmiş oldu. Ayrıca Gregor'un her ay eve getirdiği paranın -kendisine bu paradan sadece bir iki gulden ayırırdı-

tümü harcanmadığından, zaman içinde küçük bir sermaye birikivermişti. Gregor, bu beklenmedik sakınma ve tutumluluğa sevinerek kapısının ardında başını coşkuyla salladı. Aslında bu fazladan parayla babasının patrona olan borcunun bir kısmını daha ödeyebilir, böylelikle bu görevinden kurtulacağı güne çok daha hızlı yaklaşmış olurdu; ama şimdi babasının yarattığı bu koşullar çok daha iyiydi.

Gelgelelim bu para, aileyi bunun faiziyle geçindirmeye kesinkes yetmezdi örneğin; belki bir, olmadı iki yıl daha yaşatırdı aileyi, daha fazla değil. Aslında sadece el sürülmemesi ve acil durumlar için bir kenara ayrılması gereken bir miktardı; ama geçim için gerekli paranın kazanılması gerekiyordu. Babası gerçi sağlıklı olmasına sağlıklı, ama beş yıldır çalışmamış, dolayısıyla çok fazla bel bağlanılmaması gereken yaşlı bir adamdı; Yorucu ama yine de başarısız yaşamının ilk tatili olan bu beş yılda çok yağlanmış, bu yüzden de çok ağırkanlı biri oluvermişti. Hal böyleyken, evin içinde bile güçlükle yürümesine neden olan astımı yüzünden acı çeken ve iki günde bir günün çoğunu nefes darlığı yüzünden açık pencerenin önündeki sedirde geçirmek zorunda kalan annesi mi para kazanacaktı? Ya da yaşı on yedi olduğu halde hâlâ bir çocuk olan, şu ana kadarki kıskanılacak yaşamı güzel giyinmek, bolca uyumak, ev işlerinde yardım etmek, bir iki sade eğlenceye katılmak ve özellikle de keman çalmaktan ibaret olan kız kardeşi mi para kazanacaktı? Söz gelip bu para kazanma zorunluluğuna dayandığında, önce Gregor kapıyı bırakıp kapının yanında bulunan deri döşemeli serin kanepeye atıyordu kendini; çünkü utanç ve kederinden ateş basıyordu onu.

Çoğu zaman kanepenin üzerinde geceler boyu uzanıyor, gözünü bir an bile kırpmaksızın saatlerce deriyi tırmalıyordu. Ya da vereceği büyük zahmetten çekinmeyip pencerenin önüne bir sandalye çekiyor, ardından da pencere pervazına tırmanıp sandalyeden destek alarak pencereye dayanıyordu; belli ki bu davranışı eskiden pencereden dışarıya bakarken hissettiği özgürleştirici bir duyguyu hatırlatıyordu ona. Çünkü günden güne, neredeyse burnunun dibindeki nesneler bile giderek belir sizleşiy ordu; eskiden her baktığında lanetler

yağdırdığı, yolun karşısındaki hastaneyi artık hiç göremiyordu ve sessiz, tümüyle şehre özgü bir sokak olan Charlottenstrasse'de oturduğundan kesin emin olmasaydı, penceresinden gri renkli gökyüzüyle gri renkli toprağın belirsizce birleştikleri bir ıssızlığa baktığına inanabilirdi. Dikkatli kız kardeşinin, sandalyenin pencerenin önünde durduğunu sadece iki kez görmesi, odayı her derleyip toparladığında sandalyeyi yine tam pencerenin önüne itmesi ve hattâ bundan böyle içteki pencere kanadını sürekli açık bırakması için yetmişti.

Gregor keşke kız kardeşiyle konuşabil şeydi de onun kendisi için katlandığı zahmetler için teşekkür edebilseydi, onun bu hizmetlerine daha kolay katlanabilirdi; oysa şimdi bunların altında ezilmekteydi. Kız kardeşi elbette bütün bunların kötü yanlarını olabildiğince silmeye çalışıyordu ve zaman geçtikçe de bunu doğal olarak daha iyi yapıyordu, gelgelelim Gregor da zamanla her şeyin iç yüzünü çok daha iyi anlıyordu. Kız kardeşinin odaya girişi bile onun için korkunçtu. Odaya girmesiyle beraber, diğer zamanlarda Gregor'un odasını kimseciklerin görmemesine dikkat ettiği halde kapıları kilitleyecek kadar zaman bile ayırmadan doğruca pencereye koşması ve adeta boğuluyormuşçasına iki eliyle birden hırsla pencereyi ardına kadar açması, hava çok soğuk olsa bile önünde bir süre durup derin derin nefes alması bir oluyordu. Bu koşuşturma ve gürültülerle Gregor'u günde iki kez korkutuyordu; Gregor zamanının tümünü kanepenin altında titreyerek geçiriyordu ve kız kardeşinin, pencereleri kapalıyken Gregor'la aynı odada elinden gelse de bir kalabilse, onu bu eziyetten seve seve koruyacağından da adı gibi emindi.

Bir keresinde -Gregor'un dönüşümünün üzerinden bu yana bir ay kadar geçmiş ve kız kardeşinin Gregor'un görüntüsü karşısında şaşırması için artık özel bir neden de kalmamıştı pek- her zamankinden azıcık daha erken geldi ve Gregor'u hareketsizce, korkutacak şekilde bacakçıkları üzerine dikilmiş bir halde pencereden dışarıya bakarken buldu. Kız kardeşi içeriye girmeyecek olsaydı, bu Gregor için beklenmedik bir şey olmazdı, çünkü duruşuyla pencereyi hemen açabilmesine engel olmaktaydı; ama kız

kardeşi içeri adımını atmamakla kalmadı, geri çekilip kapıyı kapattı ayrıca; yabancı biri görse, Gregor'un pusuya yattığını ve kızı ısırmaya yeltendiğini sanabilirdi. Tabii ki Gregor hemen kanepenin akma gizlendi, ama kız kardeşi tekrar gelene dek öğleye kadar beklemek zorundaydı; kız kardeşi her zamankinden çok daha huzursuz görünüyordu. Gregor'un bundan çıkardığı sonuç, görünüşünün kız kardeşi için hâlâ katlanılmaz olduğu ve bundan sonra da katlanılmaz olacağıydı, ayrıca gövdesinin kanepenin altından dışarıya taşan küçücük bir parçasını bile gördüğünde kaçıp gitmemenin üstesinden gelebilmek için çok çaba harcamak zorunda kaldığıydı. Onu hiç olmazsa bu görüntüden koruyabilmek adına bir gün çarşafı sırtında kanepenin üzerine taşıdı -bu iş için dört saat gerekmişti- ve bunu öyle bir düzenledi ki, altına girdiğinde gövdesi tamamen saklanmış oldu; kız kardeşi ise ne kadar eğilirse eğilsin, onu göremezdi. Hem bu çarşafın gerekli olmadığı fikrine sahip olsaydı, o zaman bunu onun üzerinden alırdı kız kardeşi, çünkü Gregor'un bunu sırf zevki için örtüp kendini gizlemeyeceğini bilirdi, bu çok açıktı; ama çarşafa elini bile sürmemişti işte, hattâ Gregor bir keresinde çarşafı hafifçe havalandırıp kız kardeşinin bu yeni düzenlemeyi nasıl bulduğunu anlamak üzere başını dikkatle dışarıya çıkardığı sırada, onun şükran dolu bir bakışını yakaladığını sandı. İlk on dört gün boyunca annesiyle babası Gregor'un odasına girmeyi bir türlü göze alamamışlardı, Gregor sık sık annesiyle babasının kız kardeşinin şimdiki işini her yönüyle takdir ettiklerini duyuyordu, ama işe yaramaz bir kız olduğunu düşündükleri için o ana dek kız kardeşine sürekli öfkelenirlerdi. Oysa şimdi kız kardeşi Gregor'un odasını toplarken çoğu zaman ikisi, annesiyle babası, odanın önünde bekliyorlardı, kız dışarı çıkar çıkmaz da odanın ne halde olduğunu, Gregor'un ne yediğini, bu kez nasıl davranmış olduğunu, küçük de olsa bir iyileşme fark edilip edilmediğini bütün ayrıntılarıyla anlatması gerekiyordu. Bu arada annesi de nispeten yakın bir zamanda Gregor'u ziyaret etmek istiyordu, ama babasıyla kız kardeşi onu önce, Gregor'un büyük bir dikkatle kulak verip tümüyle onayladığı akla yatkın nedenlerle bu isteğinden vazgeçirdiler. Ne var ki daha sonraları zor kullanılarak durdurulması gerekmişti ve kadın “Bırakın Gregor'umun yanma gideyim, o benim talihsiz oğlum! Onun yanma gitmek zorunda olduğumu anlamıyor musunuz?” diye

haykırınca, Gregor belki de annesinin içeriye girmesinin -şüphesiz her gün değilse de belki haftada bir kez- iyi olacağını düşündü; ne de olsa annesi her şeyi, tüm iyi yürekliliğine rağmen hâlâ bir çocuk olan ve nihayetinde böylesi zor bir işi sırf çocuksu bir umursamazlıkla üstlenmiş kız kardeşinden çok daha iyi anlıyordu. Gregor’un annesini görme arzusu çok geçmeden gerçekleşiverdi. Anne ve babasına saygıdan, gün içinde pencereye çıkmak istemiyordu Gregor, ama birkaç metrekarelik döşemenin üzerinde fazla sürünemezdi, kıpırdamadan sırt üstü yatmak gece bile zordu, yemekten pek zevk aldığı yoktu artık; bu yüzden de oyalanmak için sırf, duvarlarla tavanda oradan oraya sürünmeyi alışkanlık haline getirdi. Özellikle de tavanda asılı kalmayı seviyordu; yerde yatmaktan çok farklıydı bu; böyle daha rahat nefes alınabiliyordu; bedeninde hafif bir titreme geziniyordu; yukarıda, tavanda bulunduğu sırada o neredeyse mutluluk dolu dalgınlık sırasında kendini bırakıp yere çakıldığı oluyor, buna kendi dahi şaşırıyordu. Ama eskiye oranla şimdi gövdesi üzerindeki egemenliği haliyle bambaşkaydı ve böylesi yüksek yerden düşse bile kendisini yaralamıyordu. Kız kardeşi de Gregor’un bulmuş olduğu bu kendince yeni eğlenceyi hemen fark etti -çünkü sürünürken sağda solda salgıladığı yapışkan maddenin izleri kalıyordu- ve o anda, Gregor’un sürünmesini olabildiğince rahatlatmayı, bunu engelleyebilecek mobilyaları, özellikle dolap ve yazı masası gibi eşyaları ortadan kaldırmayı aklına koydu. Ama bunları tek başına yapması zordu; babasından yardım istemeye cesaret edemiyordu; Hizmetçi kızın ise yardım etmeyeceği apaçıktı, çünkü bu yaklaşık on altı yaşındaki kız gerçi önceki aşçı kadının işten çıkarılmasından bu yana cesurca dayanıyordu, ne var ki mutfağı sürekli kilit altında tutmak, ancak özel olarak seslenildiğinde açmak için ayrıcalık talep etmişti; bu durumda da kız kardeşine babasının evde olmadığı bir anda annesinden yardım almaktan başka bir çare kalmamıştı. Annesi sevinç çığlıkları ata ata geldi, ama Gregor’un kapısının önünde susuverdi. Kız içeride her şeyin yolunda olup olmadığını öğrenmek üzere odayı önce şöyle bir kolaçan etti, ancak bunun ardından annesinin içeriye girmesine izin verdi. Gregor alelacele çarşafı daha da aşağılara çekip her zamankinden daha çok buruşturmuştu, böylece gerçekten kanepenin üzerine gelişigüzel atılmış bir çarşaftan farklı görünmüyordu. Gregor çarşafın altından

casusluk yapmayı da bırakmıştı bu kez; annesini hemen daha bu gelişinde görmekten kaçındı, sonunda gelebildiği için mutluydu ama. “Hadi gel, görünmüyor nasılsa,” dedi kız kardeşi, herhalde annesinin elinden tutuyordu içeri girerlerken. Gregor, güçsüz kuvvetsiz iki kadının hatırı sayılır ağırlıktaki dolabı yerinden oynattıklarını, kendisini fazla yormasından endişelenen annesinin tüm uyarılarına rağmen kızın işin devamlı büyük kısmım üstlendiğini duyuyordu. İş epey uzun sürmüştü. Henüz onbeş dakika çalıştıktan sonra, dolabın aslında yerinde kalmasının daha iyi bir fikir olduğunu belirtti annesi; çünkü dolap çok ağırdı, babaları eve dönmeden önce bu işi bitiremezlerdi, hem dolap bu şekilde odanın ortasında durduğu sürece Gregor’un bütün geçiş yollan tıkanmış olurdu; ama en önemlisi de mobilyalarının odadan çıkarılmasının Gregor’un hoşuna gidip gitmeyeceğinden pek emin değildi. Hattâ anneye göre daha çok bunun tersi gibiydi; duvarın böyle boş görünmesi içini burkuyordu; neden Gregor da aynı duyguyu taşımayacaktı ki? Ne de olsa odadaki mobilyalara çoktandır alışmış olduğundan, boş odada kendisini terk edilmiş hissedebilirdi. “O zaman da,” diye sürdürdü annesi usulca, her zamanki gibi neredeyse fısıltıyla, sanki tam olarak nerede olduğunu bilmediği Gregor’un, sesinin yankısını bile duysun istemiyordu; çünkü oğlunun bu sözleri anlamadığından kesinlikle emindi, “o zaman da sanki mobilyaları buradan uzaklaştırmakla, onun iyileşmesinden bütün ümidimizi kestiğimizi ve onu merhametsizce kendi başına bıraktığımızı göstermiş oluyoruz. Bence en iyisi odayı daha önce nasıldıysa, aynen o şekilde bırakmaya çalışmak; hiç olmazsa Gregor tekrar aramıza geri geldiğinde, böylece her şeyi tıpkı eskisi gibi bulur ve arada başından geçmiş olan şeyleri de kolayca unutuverir.”

Gregor, annesinin bu sözlerinin yardımıyla, insanlarla doğrudan konuşamamış olmasının, aileyle iç içe sürdürdüğü tekdüze yaşamın, bu iki ay boyunca aklını karıştırmış olabileceğini anladı; çünkü odasının boşaltılmasını ciddi olarak isteyebilmesini başka türlü açıklayamıyordu. Miras kalmış mobilyalarla, sımsıcak ve rahat döşenmiş bu odanın, kuşkusuz daha sonra dört bir yana rahatsız edilmeden sürünebileceği, ama bununla birlikte aynı zamanda ona insanca geçmişini hızla ve tümüyle unutturacağı bir mağaraya

dönüştürülmesini gerçekten de istiyor muydu? Gerçi bunu şimdi de unutmaya çok yakındı, annesinin nicedir duymadığı sesiyle sarsılıp kendine gelebildi. Hiçbir şey çıkarılmamalıydı; her şey yerli yerinde kalmalıydı; içinde bulunduğu durumda mobilyaların olumlu etkilerinden yoksun kalamazdı; ve mobilyalar onun anlamsızca sağa sola sürünmesini engelliyorsa da bunun bir sakıncası yoktu, aksine, bu çok yararlı bir şeydi.

Kız kardeşiyse ne yazık ki aynı fikirde değildi; Gregor'un sorunları konuşulup görüşülürken annesiyle babasının karşısına özel bir uzman gibi çıkmaya alışmıştı, böyle davranmakta da haksız sayılmazdı hani; annesinin verdiği öğüt, şimdi de işte kız kardeşi için başlangıçta dolapla yazı masasının dışarıya çıkarılmasında değil sadece, aksine vazgeçilmez olan kanepe dışında tüm eşyaların dışarıya çıkarılmasında ısrar etmeye yeterli bir nedendi. Onu bu konuda ısrarlı olmaya iten şey, sadece çocukça inat ve son günlerde beklenmedik bir biçimde ve güçlükle edinebildiği özgüven değildi elbette; Gregor'un sürünmek için çok yere ihtiyaç duyduğunu, buna karşın mobilyaları -görüldüğü kadarıyla- hiç mi hiç kullanmadığını gerçekten gözlemişti de. Ama belki onun yaşındaki kızlarda bulunan ve her fırsatta tatmin peşinde koşan coşkulu arzu da işin içindeydi ve Grete bu arzunun, onu, Gregor'un içinde bulunduğu koşullan olduğundan çok daha ürkütücü hale getirmek için -ki bu sayede Gregor'a şu ana kadarkinden çok daha fazla hizmet edebilecekti- ayartmasına izin veriyordu. Ne de olsa bomboş duvarlarına bir başına Gregor'un hükmettiği bir mekana girmeyi büyük olasılıkla Grete'den başka hiç kimse asla göze alamayacaktı.

Böylece, bu odada da onca huzursuzluk yüzünden kuşku içinde görünen ve çok geçmeden de sesini kesip kız kardeşine dolabın dışarıya taşınmasında yardımcı olan annesinin onu vermiş olduğu bu karardan caydırmasına izin vermedi. Gregor hadi diyelim ki zor durumda dolap olmadan da idare edebilirdi, ama yazı masasının kalması gerekiyordu. Ve iki kadın inleye inleye yaslandıkları dolapla birlikte odadan çıkar çıkmaz, Gregor dikkatle ve elinden geldiğince kimseyi üzmeden, olup bitene nasıl el atabileceğini görmek üzere başını kanepenin altından dışarıya çıkardı. Ama odaya ilk dönen,

aksi gibi, annesi oldu, Grete ise yan odada dolabı kucaklamış, tek başına sağa sola sallıyor, tabii bir türlü yerinden oynatamıyordu. Annesiyse Gregor'un görünüşüne alışık değildi, kadını hasta edebilirdi, bu yüzden de korku içinde hızla kanepenin ta öbür ucuna kadar geri geri adımlarla yürüdü, ne var ki çarşafın ön tarafının azıcık hareket etmesine engel olamadı. Annesinin dikkatini çekmeye yetti bu; duraladı, bir an sessiz kaldı, ardından tekrar Grete'nin yanma gitti.

Gregor olağanüstü bir şeyin olmadığını, aksine sadece bir iki mobilyanın yerinin değiştirildiğini söyleyip dursa da çok geçmeden kendi kendine itiraf etmek zorunda kaldığı üzere, kadınların bu gidip gelmeleri, birbirlerine seslenişleri, mobilyaların döşemeyi çizmesi, Gregor'un üzerinde yine de büyük, dört bir yandan beslenen bir kargaşa etkisine neden oldu; kafasıyla bacaklarını kendine ne kadar sıkıca çekerse çeksin, gövdesini yere bastırırsa bastırsın, bütün bu olup bitenlere daha fazla dayanamayacağını söylemekten kaçınamadı. Odasını boşaltıyorlardı; sevdiği her şeyi ondan alıyorlardı; içinde kıl testeresi ve başkaca aletlerin bulunduğu dolabı dışarıya taşımışlardı bile; şimdi de Gregor'un ticaret yüksek okulu, lise, hattâ ilkokul öğrencisiyken ev ödevlerini yazdığı, döşemeye iyice gömülmüş olan yazı masasını yerinden oynatmaya çalışıyorlardı -iki kadının iyi niyetlerini sınayacak zamanı gerçekten yoktu artık, bu arada varlıklarını da neredeyse unutmuştu onların, çünkü bitkinlikten sessizce çalışıyorlardı ve ağır adımlan duyuluyordu sadece.

Ve bunun üzerine Gregor birdenbire ortaya çıkıverdi, -kadınlar o anda yan odada azıcık soluklanmak üzere yazı masasına dayanmışlardı- gidiş yönünü dört defa değiştirdi, önce neyi kurtaracağını gerçekten bilmiyordu, derken artık bomboş duvarda enikonu dikkat çeken kürklere bürünmüş kadın resmini gördü, aceleyle yukarı tırmanıp gövdesini cama bastırdı, böylece hem tutunuyor, hem de cam sıcak kanına iyi geliyordu. En azından şimdi Gregor'un üzerini tümüyle örttüğü bu resmi hiç şüphe yok ki kimse almayacaktı artık. İki kadının dönüşlerini gözetlemek için kafasını oturma odasına açılan kapıya çevirdi.

Molaları pek uzun sürmedi ve tekrar odaya geri döndü anne kız; Grete kolunu annesine dolamış, onu neredeyse taşıyordu. “Şimdi neyi alıyoruz?” dedi Grete ve çevresine bakındı. O sırada bakışları duvardaki Gregor’unkilerle kesişti. Annesinin varlığı yüzünden olmalı ki, serinkanlılığını yitirmedi, etrafa bakınmasın diye yüzünü annesine doğru eğdi ve titrek bir sesle, ama dediğinin pek farkında olmadan, “Ne dersin, istersen kısa bir süre için tekrar oturma odasına gidelim mi?” dedi. Grete’nin niyeti Gregor için çok açıktı; annesinin güvenliğini sağlayıp ardından da onu duvardan aşağıya kovalayacaktı! Hadi, gelsin de denesin bakalım! Resmin üzerinde oturuyordu Gregor, vermeye niyeti yoktu. Onu vermektense kız kardeşinin yüzüne sıçrayabilirdi. Ne var ki, Grete’nin sözleri annesini esas şimdi huzursuz etmişti, kenara çekildi, çiçek desenli duvar kağıdının üzerindeki dev kahverengi lekeyi gördü, aslında bunun Gregor olduğunun henüz ayrımına varamadığı halde pürüzlü bir sesle çığlık çığlığa “Aman Tanrım, aman Tanrım!” diye bağırdı ve her şeyden vazgeçmişçesine sanki kollarım iki yana açıp kendini kanepenin üzerine bıraktı ve hiç kıpırdamadan öyle kalakaldı. “Gregor!” diye seslendi kız kardeşi yumruklarını havaya kaldırıp dik dik bakarak. Dönüşümden bu yana ona doğrudan doğruya yönelttiği ilk sözlerdi bunlar. Annesini ayıltabilecek bir ilaç getirmek üzere yan odaya koştu; Gregor da ona yardım etmek istedi -resmi kurtarmaya zamanı vardı daha- ama cama sıkı sıkıya yapışmış olduğundan kendisini ancak zorla kurtarabildi; ardından, kız kardeşine sanki eski günlerdeki gibi akıl verebilecekmişçesine o da yan odaya koşturdu; ama kız kardeşi bir yığın şişenin arasında bir şeyler ararken o da hiç kıpırdamadan arkasında durmaktan başka bir şey yapamadı; üstelik kız arkasını döndüğünde ödü koptu; şişelerden biri yere düşüp kırıldı; cam kıymığı Gregor’u yüzünden yaraladı, dört bir yanı yakıcı ilaç gölüne döndü; Grete daha fazla oyalanmaksızın, taşıyabildiği kadar şişeyi kucağına alıp, annesinin yanma koştu; kapıyı da ayağıyla örttü. Gregor, onun suçu yüzünden belki de ölümün eşiğine gelmiş olan annesinden şimdi tümüyle ayn kalmıştı; kapıyı açamazdı, tabii annesinin yanında kalmak zorunda olan kız kardeşini ürkütmek istemiyorduysa; Gregor’un şu anda yapabileceği tek şey beklemekti; kendi kendine yönelttiği suçlamalar ve kaygılardan bunalmış halde sürünmeye başladı; duvarlarda, mobilyaların

üzerinde ve odanın tavanında, her yerde süründü ve sonunda bütün oda çevresinde dönmeye başlayınca hayal kırıklığı içinde büyük masanın orta yerine düşüverdi.

Aradan biraz zaman geçti, Gregor halsizlik içinde yatıyordu, etraf sessizdi, belki bu iyi bir işaretti. Derken kapı çalındı. Hizmetçi kız kendini yine mutfağa kilitlemişti tabii, bu yüzden kapıyı Grete'nin açması gerekiyordu. Babası gelmişti. "Ne oldu?" diye sordu içeri adımını atar atmaz; Grete'nin yüzü her şeyi ele vermiş olmalıydı. Grete boğuk bir sesle yanıt verdi, belki yüzü de babasının göğsüne gömülüydü: "Annem bayıldı bugün, ama şimdi çok daha iyi." "Bunun olacağını biliyordum zaten," dedi babası, "size hep söylüyorum, ama siz kadınların aklı bir türlü almak istemiyor." Gregor, babasının Grete'nin enikonu kısa açıklamasını yanlış yorumladığından ve Gregor'un zorbaca bir kabahat işlediği sonucunu çıkardığından emindi. Dolayısıyla

Gregor şimdi babasını yatıştırmaya çalışmalıydı, çünkü onu bilgilendirmeye ne zamanı, ne de olanağı vardı. Bunun üzerine hemen odasının kapısına kaçtı ve babasının, hole girer girmez, Gregor'un hemen odasına geri dönme niyetinde olduğunu ve onu odaya kovalamanın gerekli olmadığını, kapıyı açmalarının yeterli olacağını, böylece zaten hemen içeriye gireceğini anlayabilmesi için gövdesini sıkıca kapıya yapıştırdı.

Gelgelelim, babası bu incelikleri anlayacak havada değildi şimdi; "Ah!" diye bağırdı içeri girer girmez; sanki hem öfkeli hem de sevinçliymiş gibi çıkmıştı sesi. Gregor kafasını kapıdan kaldırıp babasına doğru çevirdi. Babasını şimdi böyle karşısında dikilir görünce, onu zihninde kesinlikle böyle canlandırmadığını anladı; gerçi son zamanlarda edindiği yeni sürünme huyu yüzünden, eskiden yaptığı üzere evin diğer kısımlarında olup bitenlerle ilgilenmeyi unutuvermişti, aslında evdeki değişikliklere hazırlıklı olması gerekirdi. Ne olursa olsun, bu babası mıydı yani? Gregor eskiden iş yolculuğuna çıktığı günlerde, bitkin bir halde yatağına gömülüp kıpırdayamayan; akşamları eve döndüğünde onu üzerinde ropdöşambrla koltukta karşılayan; ayağa kalkacak halde olmayıp

sevinç işareti olarak yorumlanabilecek şekilde sadece kollarını kaldıran ve yılda bir iki pazar günü ve en önemli bayram günlerinde ender olarak birlikte çıktıkları gezilerde zaten ağır yürüyen Gregor ve annesinin arasında, eski paltosuna sıkıca sarınmış halde, yere her zaman dikkatle koyduğu bastonuyla ilerlemeye çalışırken onlardan daha da ağır yürüyen, bir şey söylemek istediğindeyse olduğu yerde durup beraberindekileri çevresine toplayan adam, aynı adam mıydı? Şimdi dimdik durabiliyordu; banka şubelerinde hizmetlilerin giydiği türden altın yaldızlı düğmeleri olan mavi renk daracık bir üniforma giymişti; ceketinin sert ve dik yakasının hemen üzerinden güçlü gerdanı başlıyordu; gür kaşlarının altındaki siyah gözlerinin bakışları diri ve dikkatli görünüyorlardı; diğer zamanlarda dağınık haldeki beyaz saçları şaşılacak denli düzgün taranıp ortadan ayrılmış, ışıl ışıl parlıyordu. Üstünde galiba bir bankanın altın yaldızla işlenmiş baş harflerinin işli olduğu kasketini bütün odanın içinde yay çizecek şekilde kanepenin üzerine fırlattı, ardında da uzun üniforma ceketinin eteklerini havalandırmış, elleri pantolonunun cebinde, asık bir suratla Gregor’un yanma yürüdü. Niyetinin ne olduğunu belki kendi de bilmiyordu; ne olursa olsun, ayaklarını alışılmışın dışında yükseğe kaldırıyordu, Gregor babasının çizmelerinin tabanlarının dev boyutu karşısında şaşırdı. Ama bu düşünceyle daha fazla oyalanmadı, bu yeni yaşamının henüz ilk gününden itibaren, babasının ona karşı ancak olağanüstü sert tutumu uygun gördüğünü biliyordu çünkü. Böylelikle babasının Örtünde koşmaya başladı, babası durduğunda o da durdu, babası azıcık kımıldadığında o da yine hızla ileri fırladı. Bu şekilde odanın içinde birkaç tur attılar, önemli hiçbir şey olmaksızın, hattâ koşuşturmanın tamamındaki ağır tempo yüzünden bir kovalamaca olduğu bile söylenemezdi. Bu yüzden Gregor da geçici olarak döşemenin üzerinde kaldı; duvarlara ya da odanın tavanına kaçmasını babasının tümüyle kötü niyet şeklinde yorumlamasından korkuyordu. Ne var ki, Gregor bu koşuya dahi uzun süre dayanamayacağını kendine itiraf etmek zorundaydı, çünkü babası bir adım atarken kendisinin sayısız hareket gerçekleştirmesi gerekiyordu. Nefes darlığı kendini hissettirmeye başlamıştı bile, gerçi ciğerlerinin eskiden de öyle pek güvenilir olduğu söylenemezdi. Şimdi koşu için bütün gücünü toplamak üzere böyle sendelerken ve gözlerini açamazken; bu körleşme duygusu içinde koşmak dışında

başka bir kurtuluş yolu düşünemezken; ayrıca, bolca sivri uç ve köşelere sahip, özenle oyulmuş mobilyaların ne yazık ki şimdi önünü tıkadığı duvarların da boş olduğunu neredeyse tümüyle unutmuşken -bir anda, hemen yanı başından hafifçe savrularak gelen bir şey düştü yere ve ona doğru yuvarlanmaya başladı. Bir elmaydı bu; derken peşi sıra bir İkincisi geldi; Gregor ödü koptuğundan olduğu yerde durdu; koşmaya devam etmek anlamsızdı, çünkü babası onu topa tutmaya kararlıydı. Büfenin üzerinde duran meyve tabağından ceplerini doldurmuş ve kesin nişan almaksızın birbiri ardına fırlatıyordu şimdi elmaları. Bu küçük, kırmızı elmalar döşemenin üzerinde elektriklenmişçesine yuvarlanıyor, birbirlerine çarpıyorlardı. Hafifçe atılmış bir elma Gregor'un sırtını sıyırdı, ama zarar vermeden kayıp düştü. Ama hemen peşinden uçup gelen başka bir elma Gregor'un sırtına adeta saplanıverdi; Gregor, bu beklenmedik ve inanılmaz acı, yer değiştirmeyle geçebilirmiş gibi, kendini sürükleyerek oradan uzaklaştırmak istedi; gelgelelim, yere çivilenmişti sanki ve bütün duyguları birbirine karışmış bir halde olduğu yerde yığılıverdi. Son bir bakışla, odasının kapısının hızla açıldığını ve çığlıklar atan kız kardeşinin önü sıra annesinin, üzerinde gömlek olduğu halde -çünkü kız kardeşi annesi bayıldığında, rahatça nefes alabilsin diye üzerindeki giysilerden kurtarmıştı kadını- içeriye doğru seğirttiğini, ama ardından babasına doğru koşmaya başladığını ve yolda, kuşağı sıyrılan eteklerinin teker teker çözülüşünü ve kadının bunların üzerine basıp tökezleyerek babasının üzerine atılıp ona sarıldığını, elleriniyse tam anlamıyla tek vücut olacak şekilde -Gregor'un görme gücü onu bu noktada yanıltmaya başlamıştı- ve Gregor'un yaşamını bağışlaması için babasının ensesine doladığını görebildi ancak.

III

Gregor'un bir aydan fazla acısını çektiği ağır yara, -elma, kimse almaya cesaret edemediğinden görülebilir bir anı olarak etin içinde gömülü kalmıştı- babasına bile, şu andaki üzücü ve tiksindirici şekline rağmen Gregor'un, insanın düşmanca davranmak yerine, aile yükümlülüğünün yasaları gereği ona karşı bu iğrenme duygusunun yenilip sabırlı olunması, sadece sabırlı olunması gereken bir aile üyesi olduğunu hatırlatmış görünüyordu.

Gregor, yarası nedeniyle hareketliliğini belki de artık sonsuza değin yitirmiş ve halen odasını boydan boya geçerken tıpkı yaşlı bir sakat gibi dakikalara ihtiyaç duyuyor olsa da -yükseklere tırmanmak şöyle dursun- durumunun bu şekilde kötüleşmesine karşın, her gün akşam saatlerine doğru, daha bir iki saat öncesinden son derece dikkatle gözlemlediği oturma odasının kapısı açılıyor, böylece o da odasının karanlığında, yattığı yerde, oturma odasından görünmeksizin, ışıklandırılmış masanın başında oturan tüm aileyi görebiliyordu. Ve bir ölçüde ailenin genel onayıyla, yani eskisinden çok farklı olarak, dinleyebiliyor olabilmesi Gregor'un fikrine göre tam bir dengeydi.

Şüphesiz ki bunlar Gregor'un küçük otel odalarında kendini yorgun argın nemli yatak çarşaflarının üzerine atmak zorunda olduğunda hep özlemle andığı o canlı söyleşiler değildi artık. Ama artık her şey oldukça sakin ve sessizdi. Babası akşam yemeğinden hemen sonra koltuğunda uyuyakalıyordu; annesiyle kız kardeşi karşılıklı birbirlerini uyarıyorlardı sessiz olmaları için; annesi iyice ışığın altına eğilmiş halde dikiş dikiyordu -bir giyimevi için narin çamaşırlar-; bir tezgahtarlık işi bulmuş olan kız kardeşi, ileride belki

bir gün daha iyi bir işe girebileceği düşüncesiyle, akşamları steno ve Fransızca çalışıyordu. Bazen babası uyanıyor ve uyuduğunun farkında değilmiş gibi karısına, “Bugün yine çok çalıştın!” diyordu ve annesiyle kız kardeşi birbirlerine yorgun bir gülümsemeyle bakarlarken yine uyuyakalıyordu.

Babası, kendine özgü bir dik başlılıkla üniformasını evde de çıkarmamak için direniyordu; ropdöşambrı yararsız bir şekilde askıda asılı dururken, babası her an işe gitmeye hazır ve burada da amirin sesini bekliyormuşçasma tamamen giyinik bir halde köşesinde uyuyordu. Bunun sonucunda da, zaten daha en başından beri yeni olmayan üniforma, annesiyle kız kardeşinin onca titizliğine rağmen temizliğini yitirmişti; Gregor da çoğu zaman bütün akşam, üzeri lekeden geçilmeyen, yaşlı adamın kendisini içinde oldukça rahatsız hissettiği, ama yine de huzurla uyuduğu, her fırsatta temizlenen altın düğmeleriyle ışıl ışıl parlayan bu üniformayı seyrediyordu.

Saat onu vurur vurmaz annesi hafif bir yüreklendirmeyle babasını uyandırmaya ve yatağa gitmesi için ikna etmeye çalışıyordu; buradakine doğru dürüst uyku denemezdi, oysa sabahın altısında işinin başında olması gereken babasının sağlam bir uyku çekmesi çok önemliydi. Ne var ki, hizmetli olduğundan bu yana pençesine düştüğü dikkafalılıkla, masanm başında daha uzun oturmakta ısrar ediyordu; üstelik düzenli olarak uyuyakalıyor, yetmiyormuş gibi de koltuktan kalkıp yatağa gitmesi için büyük zahmetlere katlanılıyordu. Anneyle kız onu istediği kadar uyarsmlardı, üç çeyrek saat boyunca başını yavaşça sallıyor, gözlerini kapalı tutuyor ve yerinden kalkmıyordu. Annesi, babasının kollarından çekiyor, kulağına tatlı sözler söylüyor; kız annesine yardım etmek üzere ödevlerini yarıda bırakıyordu, ama adamın üzerinde hiçbir etkisi olmuyordu bunların. Koltuğuna daha çok gömülüyordu sadece. Ta ki iki kadın onu koltuk altlarından kavradığında gözlerini açıyor, dönüşümlü olarak bir anneye bir de kıza bakıp “Bu da hayat işte. Şu yaşa gel, rahat yüzü görme,” diyordu. Ve iki kadına dayanarak, kendi kendisi için bile ağır bir yükmüşçesine, yavaştan alarak kalkıyor, kendisini kadınlara kapıya kadar taşıtıyor, burada onlara gitmelerini işaret edip yolun geri kalan kısmını kendi başına yürüyordu; bu sırada anne dikişini,

kız da kalemini hızla bir kenara atıp babanın yanma koşuyordu, yürümesine tekrar yardım edebilmek için.

İşin altında ezilen ve yorgunluktan hali kalmamış ailede Gregor'la gerektiğinden daha çok ilgilenecek kimin vakti vardı ki? Evin bütçesi giderek kısılıyordu; hizmetçi kız da sonunda çıkarıldı işten; evin en ağır işlerini görmek üzere sabahları ve akşamları iri yarı, kemikli, beyaz saçları başının çevresinde uçuşan bir hizmetçi geliyordu; geri kalın tüm işleri dikiş işlerinin yanı sıra annesi yapıyordu. Gregor'un akşamlan satış fiyatlarıyla ilgili genel söyleşilerden çıkarabildiği kadarıyla, annesiyle kız kardeşinin eskiden eğlence ve kutlamalarda büyük bir mutlulukla takmış oldukları aile yadigarı çeşitli takıların satıldığı da oluyordu. Ama en büyük yakınma, içinde bulundukları koşullara göre fazlasıyla büyük olan bu evden, Gregor'u nasıl taşıyacaklarını bilemediklerinden, çıkamıyor olmalarıydı. Gregor ise bir taşınmayı engelleyen tek şeyin onu dikkate almaları olmadığını galiba kestiriyordu, çünkü onu birkaç hava deliğine sahip, uygun bir kutuyla kolayca taşıyabilirlerdi; ailenin evi değiştirmesine engel olan asıl neden, daha çok içine düştükleri derin umutsuzluk ve bütün tanıdık ve akraba çevresinde daha önce hiç kimsenin başına gelmemiş olan felaketin kendilerinin başına gelmiş olduğuna inanmalarıydı. Dünyanın yoksullardan beklediğini onlar fazlasıyla yerine getiriyordu; baba küçük banka memurlarına kahvaltılarını getiriyordu, anne başkalarına çamaşır dikeceğim diye kendini tüketiyordu, kız kardeş ise müşterilerin arzularına göre tezgahın arkasında koşturup duruyordu, ama ailenin gücü bundan daha fazlasına da yetmiyordu artık. Annesiyle kız kardeşi, babasını yatağına götürdükten sonra geri döndüklerinde, ellerindeki işleri kenara koyup birbirlerine sokulduklarında, hattâ yanak yanağa geldiklerinde; annesi şimdi Gregor'un odasını gösterip "Şu kapıyı kapa Grete," dediğinde ve yan odada kadınların gözyaşları birbirlerininkine karışırken, hattâ gözyaşları kurumuş halde gözlerini masaya diktikleri sırada Gregor tekrar karanlıkta kaldığında, sırtındaki yara adeta yeni açılmışçasma acı vermeye başlıyordu.

Gregor gecelerini ve günlerini neredeyse tümüyle uykusuz geçiriyordu. Arada sırada, kapı tekrar açıldığında, aile işlerini tıpkı eskiden olduğu gibi, tekrar eline almayı düşünüyordu; zihninde uzun bir aradan sonra yeniden patronu, yetkili temsilci, yardımcı ve çıraklar, anlayışı kıt uşak, başka mağazalardan bir iki arkadaş, taşrada bir otelde odacılık yapan bir kız, sevimli, kaçamak bir anı, bir şapka mağazasında çalışan ve Gregor'un ciddi anlamda ilgilendiği, ama fazlasıyla yavaş davrandığı, kasiyerlik yapan bir kız canlanıyordu - tümü birden yabancıların, ya da çoktandır unutulmuş olanların arasına karışıyordu, ama ona ve ailesine yardım edecekleri yerde, hiçbirine erişilemiyordu ve Gregor bunların yok olup gitmelerine seviniyordu. Ama neden sonra yine kendini ailesiyle ilgilenemeyecek durumda hissediyor, kötü bakıldığından içi öfkeyle doluyordu ve neye iştahı olabileceğini hayal edemediği halde, karnı aç olmasa bile hakkına düşeni alabilmek için kilere nasıl ulaşabileceğine dair planlar yapıyordu yine de. Kız kardeşi, Gregor'a daha başka nasıl özel bir iyilik yapılabileceğini artık daha fazla düşünmeksizin, sabahları ve öğlenleri mağazaya koşturmadan önce, Gregor'un odasına ayağıyla rasgele bir yiyecek sürüyor, akşamlan da, yiyeceğin bu kez belki sadece tadına bakılmış -çoğu zaman böyleydi- ya da hiç dokunulmamış olduğunu umursamaksızın, tabağı bir süpürgenin ucuyla tekrar dışarıya kuruyordu. Artık sırf akşamları ilgilendiği odanın temizlenip toplanması, daha hızlı yapılamazdı. Pislik bütün duvarları sarmış, sağda solda toz ve kırıntı yumakları oluşmuştu. İlk günlerde Gregor kız kardeşi geldiğinde özellikle böyle en göze batan köşeye gidip duruyordu ki, bu davranışıyla ona bir bakıma sitem ettiğini hissettirebilsin. Ama gittiği bu köşede belki haftalarca da kalabilir, ama kız kardeşini bununla yola getiremezdi; pisliği kız kardeşi de onun gibi görebiliyordu, ama onu bu halde bırakmayı kafasına koymuştu bir kere. Bununla birlikte aslında kendisi için çok yeni olan ve bütün aileyi de etkisi altına almış bulunan bir duyarlıkla, Gregor'un odasının toplanmasını başka kimseye bırakmamaya çalışıyordu. Bir keresinde annesi Gregor'un odasında büyük bir temizliğe kalkışmış, ama bunu birkaç kova su kullanarak başarabilmişti, -ancak fazla rutubet Gregor'u hasta etmişti, bu yüzden de kanepenin üzerinde hareketsiz ve küskün bir halde yatıyordu- ne var ki, bu işten cezasız kurtulamadı annesi.

Çünkü kız kardeşi akşamleyin Gregor'un odasındaki değişikliği fark eder fark etmez, büyük bir alınganlıkla oturma odasına koşup annesinin af dilercesine ellerini havaya kaldırmış olmasına rağmen, hıçkırıklara boğuldu; annesiyle babası -tabii babası koltuğunda sıçramıştı-önce şaşkın ve çaresiz halde kıza bakakalmışlardı; sonra onlar da duygulandılar; baba sağında duran anneye, Gregor'un odasının temizliğini kıza bırakmadığı için sitem etmeye başladı; solundaki kızmaysa bağırıp ona Gregor'un odasını temizlemesini yasakladı; bu arada anne, heyecandan kendisini artık tanıyamayan babayı yatak odasına taşımaya çalışıyordu; kız ise hıçkırıklarla sarsıla sarsıla, küçük yumruklarıyla masayı dövüyordu; Gregor ise kapıyı kapamak ve onu bu görüntü ve gürültüden korumak kimsenin aklına gelmediğinden öfkeyle tıslıyordu.

Kız kardeşi her ne kadar mesleği yüzünden yorgun düşüp Gregor'a eskisi gibi bakmaktan bıkıp usanmış olsa da kesinlikle annesinin onun yerine geçmesi ve Gregor'un böyle ilgisiz bırakılması gerekmezdi. Çünkü artık ev işlerine bakan kadınları vardı. Güçlü kemikleri sayesinde uzun yaşamı boyunca en beterinin bile üstesinden gelebilmiş olan bu yaşlı dul, Gregor'dan pek çekinmiyordu aslında. Bir keresinde, öyle meraktan da değil, Gregor'un odasının kapısını rastlantıyla açıvermiş, şaşkınlıktan, peşinden kimse kovalamadığı halde, sağa sola koşuşturmaya başlayan Gregor'un görünüşü karşısında ellerini kucağında kavuşturup hayretle oracıkta kalakalmıştı. O günden beri de sabah akşam kapıyı azıcık aralayıp Gregor'a göz atmayı asla ihmal etmiyordu, ilk günler seslenip onu yanma da çağırıyordu, kendince sevimli bulduğu sözler söyleyerek: “Buraya gel bakalım, seni yaşlı bokböceği!” ya da “Şu yaşlı bokböceğine bakın hele!” Gregor bu tür seslenişlere yanıt bile vermiyordu, aksine, kapı hiç açılmamış gibi, yerinde kıpırdamadan duruyordu. Bu yaşlı dula onu kafasına göre anlamsız yere rahatsız etmesine izin verileceğine, her gün odasını temizi etselerdi asıl! Bir sabah erkenden -belki de eli kulağında ilkbaharın müjdecisi şiddetli bir yağmur camları dövüyordu- dul kadın anlamsız sözlerle yine seslenmeye başladığında, iyice öfkelenmiş olan Gregor, bir saldırıya hazırlanıyormuşçasına, ama daha yavaş ve güçsüzce kadına yöneldi. Ama gündelikçi kadın korkacağı yerde,

kapının yakınlarında bulunan bir sandalyeyi havaya kaldırdı sadece; iki karış açık ağzıyla orada duruşundan, ağzını ancak elindeki sandalyeyi Gregor'un sırtına indirdikten sonra kapatmak niyetinde olduğu anlaşılıyordu. “Buraya kadar mıydı yani?” diye sordu, Gregor tekrar arkasını döndüğünde ve sandalyeyi usulca köşeye bıraktı.

Gregor neredeyse hiçbir şey yemiyordu artık. Sadece, hazırlanmış yemeğin önünden rastlantıyla geçiverdiğinde, oyun olsun diye ağzına bir lokma alıp saatlerce ağzında tutuyor, sonra da çoğu zaman tekrar tükürüyordu, ilkin, onu yemekten alıkoyan şeyin odasının durumu karşısındaki üzüntüsü olduğunu düşündü, oysa özellikle de odasındaki bu değişikliklerle kısa zamanda barışmıştı. Başka bir yere konamayan ıvır zıvıraı bu odaya getirilip konması alışkanlık haline gelmişti ve evin bir odası üç alt kiracıya verildiğinden, bu tür ıvır zıvır boldu. Alt kiracı olan bu üç ciddi adam - Gregor'un bir keresinde kapı aralığından görebildiği kadarıyla, üçünün de gür sakalı vardı- sadece kendi odalarında değil, aksine, burada kiracı olduklarına göre, bütün evde, ama özellikle de mutfakta düzen konusunda kılı kırk yarıyorlardı. Ortalıkta gereksiz yere duran, hele kirli şeylere tahammülleri yoktu. Bundan başka, ihtiyaç duydukları öteberinin birçoğunu da yanlarında getirmişlerdi. Bu yüzden, gerçi satıldığında para etmeyecek olan, ama atmaya da kıyılamayan bir sürü eşya yararsız hale gelmişti. İşte bütün bunlar Gregor'un odasına gidiyordu. Mutfaktaki kül sandığıyla çöp kutusu da dahil. Her zaman acelesi olan dul gündelikçi o anda işe yaramaz ne bulursa Gregor'un odasına fırlaüveriyordu; Allahtan Gregor fırlatılan nesneyi ve bunu fırlatan eli görüyordu sadece. Belki kadın bir fırsatını bulduğunda bunları buradan almayı ya da hepsini bir seferde çöpe atmayı amaçlıyordu, gerçekte ise ilk fırlatıldıkları yerde öylece kalıyorlardı; Gregor bu ıvır zıvırın arasında dolaşıp -ilkin sürünmeye yer kalmadığından, ama daha sonra, her ne kadar bu tür gezintilerin ardından ölesiye yorgun düştüğünden, yine saatlerce kımıldayamaz hale gelene kadar- bunların yerini değiştirmezse tabii.

Alt kiracı beyler arada sırada akşam yemeklerini de evde ortak oturma odasında yediklerinden, oturma odasının kapısı bazı akşamlar kapalı kalıyordu, ama Gregor kapının açılmasından çok

kolay vazgeçebiliyordu; ne de olsa kapının açık olduğu bazı akşamlar fırsattan yararlanmamış, aile farkına bile varmaksızın odasının en karanlık köşesine gidip yatmıştı. Bir keresinde temizlikçi kadın oturma odasına açılan kapıyı hafif aralık bırakmıştı ve akşam alt kiracılar eve gelip ışık yakıldığında da kapı açık kaldı. Adamlar eskiden babası, annesi ve Gregor'un yemek yediği masanın baş tarafına oturdular, peçeteleri açıp bıçak ve çatalları ellerine aldılar. Hemen kapıda anne belirdi, elinde bir çanak etle, onun ardından da tepeleme patates dolu bir kâseyle kız girdi içeriye. Yemeğin dumanı tütüyordu. Kiracılar yemekleri yoklamak istercesine, önlerine konulan kâselerin üzerine doğru eğildiler; gerçekten de, ortalarında oturan ve görünüşe göre diğer ikisince otorite kabul edilen adam, henüz çanağın içindeyken etten bir parça kesti; anlaşılan yeterince yumuşak olup olmadığını ya da mutfağa geri gönderilip gönderilmeyeceğini öğrenmeye çalışıyordu. Memnun kalmıştı; heyecan içinde adamı izlemiş olan anneyle kız derin bir nefes alarak gülümsemeye başladılar. Aile ise yemeklerini mutfakta yiyordu. Yine de Gregor'un.babası, mutfağa gitmeden önce bu odaya girdi, kasket elinde, eğilerek selam vere vere masanın çevresini bir kez dolandı. Alt kiracılar da topluca kalkıp bir şeyler mırıldandılar. Ardından yalnız kaldıklarındaysa yemeklerini tümüyle sessizlik içinde yediler. Yemek sırasında çıkan onca gürültü içinde yiyecekleri öğüten diş seslerinin sürekli duyulması, Gregor'a fazlasıyla tuhaf geldi; sanki Gregor'a yiyebilmek için dişlerin gerekli olduğunu, dişsiz en güzel çenenin bile hiçbir işe yaramayacağını göstermek ister gibiydiler. "Benim de kamım aç," dedi Gregor kendi kendine kaygılı bir ifadeyle, "ama böyle şeylere değil. Kiracı beyler nasıl da karınlarını doyuruyorlar, bense burada ölmek üzereyim!"

Tam da o akşam -Gregor geçen onca süre içinde keman sesi duyduğunu hatırlamıyordu- mutfaktan keman sesi duyuldu. Alt kiracılar akşam yemeklerini çoktan bitirmişlerdi, ortadaki eline bir gazete alıp diğer ikisine birer yaprak vermiş, sonra da arkalarına yaslanıp okumaya ve purolarını tellendirmeye başlamışlardı. Kemanın sesi duyulur duyulmaz dikkat kesildiler, ayağa kalkıp parmak uçlarında holün kapısına kadar yürüdüler ve burada birbirlerine iyice sokulup ayakta dikildiler. Sesleri mutfaktan

duyulmuş olmalıydı ki baba seslendi: “Beyler müzikten rahatsız mı oldular acaba? Hemen durdurabiliriz.” “Aksine,” dedi ortadaki, “küçükhanım bizim yanımızda çalmak istemezler mi acaba? Burası çok daha rahat ve geniş ne de olsa.” “Aa rica ederim,” diye seslendi baba, kemanı çalan kendisiymiş gibi. Adamlar odaya geri dönüp beklemeye koyuldular. Çok geçmeden baba nota sehpasıyla, anne notalarla, kız da kemanla içeriye girdiler. Kız kardeşi, çalmak üzere sakin sakin hazırlanmaya başladı; bundan önce odalarını asla kiraya vermemiş olan, bu yüzden de alt kiracılara karşı nezaketi abartan annesiyle babası, kendi koltuklarına oturmaya cesaret edemediler; baba, sağ eli önü ilikli hizmetli ceketinin iki düğmesi arasında, kapıya dayandı; anneyse adamlardan birinden koltuğuna oturma daveti aldı, kadın da, koltuk adamın bıraktığı yerde kalmış olduğundan, uzak bir köşede oturmuş oldu.

Kız kardeş çalmaya başladı; anne ve baba, her biri bulunduğu yerden, dikkatle kızın ellerinin hareketini izlediler. Müziğe kapılan Gregor azıcık öne doğru çıkmaya cesaret etmiş, kafası neredeyse oturma odasındaydı. Son günlerde başkalarına karşı bu kadar az dikkatli davranmasına pek şaşırmıyordu; eskiden bu dikkatli tutumuyla gurur duyardı. Oysaki özellikle şimdi saklanmak için daha çok nedeni vardı, çünkü odasının dört bir yanını örten ve en ufak bir harekette havada uçuşan toz yüzünden kendisi de tamamen tozla kaplıydı; sırtında ve iki yanında iplikler, kıllar, yemek artıkları kendiyle birlikte sürükleniyordu; her şeye yönelik bu kayıtsızlığı, eskisi gibi günde birçok kez sırtüstü yatıp halının üzerinde temizlenemeyecek denli büyüktü. Ve bu haline rağmen, oturma odasının tertemiz döşemesi üzerinde hafifçe ileriye doğru çıkmaktan korkmuyordu.

Ona dikkat eden de yoktu gerçi. Aile kendini tümüyle keman dinlemeye vermişti; alt kiracı beyler ise, başlangıçta elleri pantolon ceplerinde, kız kardeşin nota sehpasının hemen arkasında, bütün notaları görecek ve kesinlikle kız kardeşin rahatsız olabileceği kadar da yakınında durmuşlardı; çok geçmeden de başları önlerinde yarı sesle konuşa konuşa pencerenin önüne geri çekilip burada, babanın endişeli bakışları altında, oyalandılar. Hallerinden, güzel ya da eğlendirici bir keman dinleyecekleri varsayımlarında hayal kırıklığına

uğramış oldukları, gösteriden sıkıldıkları, rahatlarının bozulmasına sırf nezaket gereği ses etmedikleri gayet açıktı. Özellikle de içtikleri puroların dumanlarını burunlarından ve ağızlarından üfleyişleri, çok sinirli olduklarına işaret ediyordu. Üstelik de öyle güzel çalıyordu kız. Yüzü yana doğru eğilmişti, bakışları takip edercesine ve de hüzünle portenin üzerinde geziniyordu. Gregor biraz daha öne doğru süründü ve kız kardeşinin bakışlarıyla belki de rastlaşmak umuduyla başını iyice yere yapıştırdı. Müzik onu bu kadar etkilediğine göre, bir hayvan mıydı o? Dört gözle beklediği bilinmedik besine giden yolun kendini gösterdiğini hisseder gibi oldu Gregor. Kız kardeşinin yanma kadar sokulmaya, onu eteklerinden çekip, isterse kemanıyla birlikte odasına gelmesini, çünkü onun keman çalışının değerini burada bulunanlardan hiçbirinin kendisi kadar takdir edemediğini söylemeye kararlıydı. Onu artık asla odasından dışarıya göndermeyecekti, en azından kendisi yaşadığı sürece; korkunçluğu ilk kez işine yarasındı; odasının bütün kapılarında aynı anda gözükecek ve saldırganları geri püskürtecekti; kız kardeşiyse zorla değil, gönüllü kalacaktı; kanepede Gregor'un yanında oturacak, kulağını da ona yaklaştıracaktı; Gregor da ona, kendisini konservatuara gönderme konusunda son derece kararlı olduğunu ve araya bu talihsizlik girmeseymiş geçen Noel'de -Noel geçmişti herhalde, öyle değil mi?- bunu itirazlara aldırış etmeksizin herkese söylemeyi düşündüğü sırrını verecekti. Bu açıklamadan sonra kız kardeşi duygulanacak, gözyaşlarını tutamayacaktı, Gregor ise onun omuzlarına kadar yükselip -mağazaya gitmeye başladığından bu yana kurdele ve yaka takmadığı-boynundan öpecekti.

"Bay Samsa!" diye seslendi ortadaki adam babaya ve başka tek bir sözcük dahi söylemeksizin işaret parmağıyla yavaşça ileriye doğru hareket eden Gregor'u gösterdi. Keman sustu, ortanca kiracı ilkin başını iki yana sallayarak arkadaşlarına gülümsedi, sonra da tekrar Gregor'a baktı. Babası, Gregor'u kovmak yerine öncelikle alt kiracıları sakinleştirmenin daha gerekli olduğunu düşünüyordu görünüşte, oysa heyecanlanmamışlardı bile ve Gregor bunları keman gösterisinden daha fazla eğlendiriyordu sanki. Hızla adamların yanma gidip kollarını iki yana açarak onları odalarına sokmaya, bir yandan vücuduyla Gregor'u görmelerini engellemeye

çalıştı. Bu kez gerçekten de biraz kızdılar, ancak babanın davranışına mı, yoksa Gregor gibi bir komşuya sahip olduklarını bilmediklerini şu anda öğrenmiş olmalarına mı kızdıkları pek belli değildi. Babadan bir açıklama yapmasını istediler, onlar da kollarını havaya kaldırdılar, gerginlik içinde sakallarını didikliyorlar ve yavaşça odalarına doğru geri çekiliyorlardı. Bu arada kız kardeşi aniden kesintiye uğrayan gösterisinin ardından içine düştüğü kendini yitirme duygusunu üzerinden atmış, keman ve yayı bir süre boyunca hareketsizce sarkan ellerinde tuttuktan ve hâlâ çalıyormuşçasına notalara bakmaya devam ettikten sonra bir anda kendini toparlamış, çalgısını nefes darlığı yüzünden bütün şiddetiyle çalışan akciğerleriyle hâlâ koltuğunda oturmakta olan annesinin kucağına koymuş, ardından da, babasının sıkıştırmasıyla alt kiracıların şimdi daha bir hızlı yaklaştıkları yan odaya koşmuştu. Kız kardeşin deneyimli elleri altında yataklardaki yorgan ve yastıkların güzelce havalandırılıp düzenlendiği görülüyordu. Beyler odaya daha girmeden kız yatakları hazırlamış ve odadan çıkıvermişti. Babası yine o bildik dikkafalılığım takınmış ve kiracılarına her şeye rağmen borçlu olduğu saygıyı büsbütün unutuvermişti. Sıkıştırdıkça sıkıştırıyordu adamları, ta ki ortancası odanın kapısında ayağını gümbürtüyle yere vurup babayı bu şekilde durdurana dek.

“Bununla açıklamak isterim ki,” dedi adam, elini havaya kaldırdı ve bakışlarıyla anneyle kız kardeşi de aradı, “bu ev ve aile içinde hüküm süren iğrenç koşulları dikkate alarak,” -burada hızlı bir kararla yere tükürdü- “odamı derhal bırakacağım.

Burada oturduğum günler için de tabii ki en ufak bir ödeme yapmayacağım, aksine, karşınıza bazı -inanın bana-kolayca temellendirilebilecek isteklerle çıkıp çıkmayacağımı da düşüneceğim daha.” Sustu ve bir şey bekliyormuşça-sma dosdoğru önüne baktı. Gerçekten iki arkadaşı da birden söze girdiler: “Biz de hemen çıkıyoruz.” Bunun üzerine kapı tokmağını kavrayıp kapıyı gürültüyle kapadı.

Baba el yordamıyla, sendeleye sendeleye koltuğuna gidip çöktü; alışıldık akşam uyuklamalarından birine hazırlanıyor gibiydi, ama

dengesizce duran başını kuvvetle yukarı aşağıya sallaması, kesinkes uyumadığını gösteriyordu. Gregor bütün süre boyunca, alt kiracıların onu yakaladıkları yerde hareketsizce yatmıştı. Planının başarısızlığı nedeniyle yaşadığı hayal kırıklığı ve belki uzun süre aç kalmasından kaynaklanan zayıflık da hareket etmesini olanaksız hale getiriyordu. Hemen bir an sonrasında meydana gelecek genel ve yükünü onun üzerine boşaltacak bir yıkımın bir bakıma kesin gerçekleşeceğinden korkarak bekliyordu. Annesinin titreyen parmakları altından kayıp kucağından düşerek, yankılı bir ses çıkaran keman bile ürkütmedi onu.

“Sevgili büyüklerim,” dedi kız kardeşi ve giriş niyetine eliyle masaya vurdu, “bu böyle devam edemez. Siz bunu anlayamıyorsanız da ben anlıyorum. Bu canavarın karşısında kardeşimin adını ağzıma almak istemiyorum, bu yüzden de sadece şunu diyorum: ondan kurtulmaya çalışmalıyız. Biz, insanın olanakları el verdiğince ona bakmayı ve katlanmayı denedik, bence kimse bize en ufak bir suçlamada bile bulunamaz.”

“Yerden göğe haklı,” dedi babası kendi kendine. Hâlâ yeterince nefes alamayan annesi elini ağzına götürüp gözlerinde zıvanasız bir ifadeyle, boğuk boğuk öksürmeye başladı.

Kız hızla annesinin yanma varıp kadının alnını tuttu. Kızın sözleri babayı daha kesin düşüncelere yöneltmiş gibiydi; oturduğu yerde doğrulmuştu ve alt kiracıların akşam yemeğinden beri masada duran tabaklarının arasında hizmetli kasketiyle oynuyor, bir yandan da arada bir kımıldamadan duran Gregor’a bakıyordu.

“Ondan kurtulmak zorundayız,” dedi kız bu kez sadece babasını hedef alarak, çünkü annesi öksürük yüzünden bir şey duymuyordu, “yoksa ikinizi de öldürecek, bunu görür

gibiyim, insan bizler gibi ağır işlerde çalışmak zorunday-ken bir de eve gelip bu sonu gelmez eziyete dayanamaz. Ben de dayanamıyorum artık.” Derken öyle şiddetli ağlamaya başladı ki, gözyaşları annesinin yüzüne sıçrıyor, o da bunları mekanik el hareketleriyle siliyordu.

“Evladım,” dedi babası üzüntü ve dikkat çekici bir hoşgörüyle, “iyi de ne yapalım?” Kız az önce ağlarken, eskiden duyduğu güvenin aksine ele geçirildiği çaresizliğin işareti olarak omuz silkti sadece.

“Bizi anlayabilseydi,” dedi babası soru sorar gibi; kız ağlamanın arasında elini hararetle iki yana sallayarak bunun düşünülemeyeceğini söylemeye çalıştı.

“Bizi anlayabilseydi,” diye tekrarladı babası ve gözlerini kapatarak kızın bunun olanaksızlığına dair kanısını kabullendi, “o zaman belki onunla uzlaşmaya varılabilirdi. Ama böyle…

“Gitmeli,” diye bağırdı kız, “bu tek çaremiz baba. Onun Gregor olduğunu kafandan atmak zorundasın sadece. Esas felaketimiz, onca zaman buna inanmış olmamız. Ama nasıl Gregor olabilir ki? Eğer Gregor olsaydı, insanların bir hayvanla bir arada yaşamasının mümkün olmadığını çoktan anlar ve kendi isteğiyle çekip giderdi. O zaman bir kardeşimiz olmazdı, ama yaşamaya devam ederdik ve onun anısını onurla yaşatırdık. Oysa şimdi bu hayvan peşimizi bırakmıyor, kiracıları evden kaçırıyor, belli ki bütün eve el koyup bizim sokaklarda kalmamızı istiyor. Bak işte baba,” diye bağırdı birden, “yine başlıyor!” Ve Gregor için tümüyle anlaşılmaz bir korkuyla kız kardeşi annesinin yanından ayrıldı, Gregor’un yakınında kalmaktansa annesini feda etmek istiyormuşçasma annesinin koltuğundan kendini adeta uzağa itip babasının arkasına koşuverdi; sadece kızın davranışından heyecanlanmış olan babası da ayağa kalktı ve kızı koruyormuş gibi kollarını onun önünde yarı havaya kaldırdı.

Ama Gregor herhangi bir kimseyi, hele de kız kardeşini korkutmayı kesinlikle düşünmüyordu ki. Odasına geri gitmek üzere dönmeye başlamıştı sadece, ama durumunun acı veriyor oluşu yüzünden, zor dönüşlerde başını destek olarak kullanması gerektiğinden ve bunu yaparken de başını defalarca kaldırıp yere vurduğundan dikkatleri üzerine çekiyordu. Durup çevresine bakındı. İyi niyeti anlaşılmışa benziyordu; sadece anlık bir korkuydu duyulan. Şimdi hepsi suskun ve üzüntüyle ona bakıyordu. Annesi bacaklarını öne doğru uzatıp bitiştirmiş, koltuğunda yatıyordu, gözleri halsizlikten

kapandı kapanacaktı; babası ve kız kardeşi yan yana oturuyorlardı, kız kardeşi elini babasının boynuna koymuştu.

“Belki de artık dönmeme izin verirler,” diye düşündü Gregor ve tekrar işe koyuldu. Zorlu uğraşısı yüzünden derin derin nefes alıp vermesine engel olamıyor, sık sık dinlenmek zorunda kalıyordu. Aynca şimdi onu sıkıştıran da yoktu, her şey kendisine oırakılmıştı. Dönüşü tamamladığında hemen doğruca geriye yürümeye başladı. Kendisiyle odası arasındaki uzaklığın büyüklüğü karşısında hayrete kapıldı ve bu güçsüz haliyle kısa bir süre önce aynı yolu hani hiç farkına bile varmadan nasıl katetmiş olduğunu bir türlü anlayamadı. Devamlı olarak sadece hızla sürünmeyi düşündüğünden, ailesinin tek bir sözünün, tek bir seslenişinin onu rahatsız etmeyişine neredeyse hiç dikkat etmedi. Kapıya vardığında ancak başını çevirdi, tümüyle değil elbet, çünkü boynunun kaskatı olmaya başladığını hissediyordu, arkasında hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu görebildi yine de, bir tek kız kardeşi ayağa kalkmıştı. Son bakışı, iyice uykuya dalmış olan annesine değdi.

Odasına girmesiyle kapının alelacele kapanması, sürgülenmesi ve kilitlenmesi bir oldu. Gregor arkasındaki bu ani gürültüden öyle bir korktu ki, çırpı bacakları ikiye katlandılar. Bu kadar acele eden, kız kardeşiydi. Önce ayağa kalkıp beklemişti, sonrada hızla ileriye fırlamıştı -Gregor onun geldiğini duymamıştı bile- ve “Nihayet!” diye bağırdı annesiyle babasına, anahtarı kilidin içinde döndürürken.

“Peki ya şimdi?” diye sordu Gregor kendi kendine ve karanlıkta etrafına bakındı. Çok geçmeden, artık hiç mi hiç hareket edemediğini fark etti. Buna şaşırmadı, esas o ana kadar bu incecik bacaklarıyla gerçekten de yerinden kımıldayabilmesini olağandışı buldu. Öte yandan, kendini öncesine göre daha rahat hissediyordu. Gerçi bütün vücudu ağrıyordu, ama bu ağrılar giderek hafifliyordu ve sonunda hepten geçip gidecek gibi geliyordu ona. Sırtındaki çürümüş elmayı ve tümüyle yumuşak tozla örtük yangılı bölgeyi artık hissetmiyordu bile. Ailesini yoğun bir duygu ve sevgiyle düşünüyordu. Yok olması gerektiğine dair düşüncesinde belki kız kardeşininkinden bile daha kararlıydı. Bu boş ve huzur verici düşüncelerle, saat kulesi sabahın

üçünü vurana dek oyalandı. Pencerenin öte yanındaki genel aydınlanmanın başlangıcını da gördü. Derken başı isteği dışında tamamen düştü ve burun deliklerinden son nefesi de güçsüzce çıkıverdi.

Sabah erkenden temizlikçi kadın geldiğinde, - her ne kadar defalarca uyarılmış olsa da, güçlü kuvvetli ve aceleci oluşundan bütün kapıları öyle bir çarparak kapıyordu ki, onun gelmesiyle birlikte evin hiçbir yerinde rahat bir uykunun imkanı kalmıyordu-Gregor'un odasına yaptığı olağan kısa ziyaretinde önce özel bir şey bulamadı. Gregor'un yerde böyle hareketsizce kasten yattığını ve küskünmüş gibi davrandığım düşündü; onun zekasından her şey beklenirdi. Kadın, elinde rastlantıyla uzun saplı süpürgeyi tutuyor olduğundan, kapının ağzından Gregor'u gıdıklamaya çalıştı. Bundan da bir sonuç çıkmayınca sinirlendi ve Gregor'u biraz daha içeriye doğru itti; onu hiçbir karşı koyma olmaksızın yerinden oynatınca ancak dikkatini çekti. Ama işin aslım hemencecik anlayınca gözlerini ardına kadar açtı, usulca ıslık çalmaya başladı, ama uzun süre oyalanmadı, aksine, yatak odasının kapısını sertçe açıp yüksek sesle karanlığın içine doğru bağırdı: "Gelin şuna bir bakın hele, gebermiş; orada yatıyor, geberip gitmiş!"

Samsa çifti yataklarında doğrularak oturup temizlikçi kadının verdiği haberi kavramaya fırsat bulamadan, kadının neden olduğu korkuyu yenmeye çalıştılar. Ama bunun ardından Bay ve Bayan Samsa, her biri kendi tarafından olmak üzere, hemen yataktan çıktılar, Bay Samsa yorganı omuzlarına koydu, Bayan Samsa sadece geceliğiyle çıktı, bu halde Gregor'un odasına girdiler. Bu arada, alt kiracıların eve taşınmalarından bu yana Grete'nin yattığı oturma odasının da kapısı açılmıştı; hiç uyumamış gibi tamamen giyinikti, soluk yüzü de bunu kanıtlıyordu sanki. "Ölmüş mü?" dedi Bayan Samsa ve her şeyi kendisi yoklayabildiği ve yoklamadan da anlayabildiği halde soran bakışlarla temizlikçi kadına çevirdi başını. "Öyle olmalı," dedi temizlikçi kadın ve kanıt niyetine Gregor'un leşini süpürgeyle epeyce yana doğru itti. Bayan Samsa süpürgeyi tutmak istercesine bir harekette bulundu, ama tutmadı. "Öyleyse," dedi Bay Samsa, "Şimdi Tanrıya şükredebiliriz." Haç çıkardı, üç kadm da taklit

etti onu. Gözünü ölüden başka yere çevirmeyen Grete, “Şuna bakın, ne kadar da zayıfmış. Uzun zamandır bir şey yemiyordu ne de olsa. Yiyecekler içeri girdiği gibi gerisin geri dışarıya çıkıyorlardı.” Gregor’un gövdesi gerçekten de tamamen yassı ve kuruydu, küçük bacakları tarafından artık yukarı kaldırılmadığından ve gözü çelen başka bir şey de olmadığından, bu aslında ancak şimdi fark ediliyordu.

“Grete, gel biraz yanımızda kal,” dedi Bayan Samsa melankolik bir gülümsemeyle ve Grete leşe bakmaktan vazgeçmeksizin annesiyle babasının peşi sıra yatak odasına gitti. Temizlikçi kadın kapıyı kapayıp pencereyi ardına dek açtı. Sabahın ilk saatleri olduğu halde serin havaya hafif ılıklık karışmaktaydı. Martın sonuydu ne de olsa. Üç alt kiracı odalarından çıkıp şaşkınlık içinde kahvaltılarına bakındılar; onları kimse düşünmemişti. “Kahvaltı nerede?” diye sordu ortancası asık suratla temizlikçi kadına. Berikiy-se parmağını ağzına götürüp ardından da alelacele ve sessizce beylere Gregor’un odasına gelmelerini belirtmeye çalıştı. Geldiler de ve elleri hafif yıpranmış ceketlerinin ceplerinde, şu anda iyice aydınlanmış odanın içinde, Gregor’un cesedinin çevresinde durdular.

O anda yatak odasının kapısı açıldı ve Bay Samsa hizmetli üniformasıyla kapıda göründü, bir kolunda karısı, diğerinde kızı vardı. Hepsinin gözü ağlamaktan kızarıktı hafif; Grete yüzünü ikide bir babasının koluna gömüyordu.

“Evimden derhal çıkın!” dedi Bay Samsa ve iki kadını bırakmaksızın kapıyı işaret etti. “Ne demek istiyorsunuz?” dedi beylerin ortancası hafif bir telaşla ve gülümsedi yapmacık bir ifadeyle. Öbür ikisi ellerini arkalarında sürekli birbirlerine sürtüp duruyorlardı; tıpkı kendilerinin lehine sonuçlanması gereken bir tartışmayı sevinçle bekliyormuş gibi. “Ne söylüyorsam, onu,” diye yanıtladı Bay Samsa ve iki refakatçisiyle birlikte aynı çizgi üzerinde kiracıya doğru yürüdü. Adam başta sesini çıkarmadan durup yere baktı, sanki akimdan geçen şeyler yeni bir düzene giriyorlardı. “Gidiyoruz o halde,” dedi ve ardından, aniden etkisi altına girdiği bir alçakgönüllülükle bu karan için dahi yeni bir onay beklercesine Bay

Samsa'ya baktı. Bay Samsa gözlerini iri iri açıp, birkaç kez başını sadece kısaca yukarı aşağıya sallayarak adama baktı. Bunun üzerine adam gerçekten apar topar uzun adımlarla hole gitti, iki arkadaşı bir süreliğine gayet sakin ellerle konuşmaya kulak vermişken, şimdi adeta hoplayarak onun peşine takıldılar, Bay Samsa kendilerinden önce hole girer ve liderleriyle olan bağlantılarını koparır korkusuyla. Holde üçü birden askıdan şapkalarını aldılar, baston kovasından bastonlarını çekip çıkardılar, bir şey söylemeksizin eğilip evi terk ettiler. Bay Samsa, göründüğü kadarıyla tümüyle temelsiz bir güvensizlik duygusu içinde, iki kadınla birlikte evden dışarıya, koridora çıktı; hep birlikte tırabzana yaslanıp üç adamın gerçi yavaş, ama durmaksızın uzun merdivenden aşağıya inişlerini, her kat arasında merdiven boşluğunun belli bir kıvrımında kaybolup, bir an sonra tekrar ortaya çıkışlarını seyrettiler; derine ulaştıkça Samsa ailesinin onlara ilgisi de giderek azalıyordu ve başının üzerinde gururla dimdik taşıdığı sepetiyle bir kasap kalfası önce onlara doğru, sonra da onları geçip yukarı doğru çıkarken, Bay Samsa kadınlarla birlikte çok geçmeden tırabzanların başından ayrıldı ve hep beraber, rahatlamışçasma, evlerine girdiler.

Bu günü dinlenmeye, gezintiye ayırmaya karar verdiler; böyle bir arayı sadece hak etmemişlerdi, buna kesinlikle ihtiyaçlan da vardı. Böylece masanm başına oturup üç tane özür mektubu yazdılar; Bay Samsa kendi müdürlüğüne, Bayan Samsa kendisine siparişleri verene, Grete de işyeri sahibine. Mektupların yazımı sırasında temizlikçi kadm sabah işlerinin bittiğini ve gidiyor olduğunu söylemek üzere içeri girdi. Üç mektup yazarı önce kadına hiç bakmaksızın sadece başlarını" salladılar, temizlikçi kadm hâlâ gitmeyince ancak başlarını kaldırıp kızgın bir ifadeyle baktılar. "Eee?" diye sordu bay Samsa. Temizlikçi kadm gülümseyerek kapıda dikiliyordu; sanki aileye büyük bir müjde verecekti de bunu ancak adamakıllı sorup öğrenmeye kalktıklarında yapmak istiyor gibiydi. Şapkasının üzerindeki neredeyse dik duran ve Bay Samsa'nm kadının işe girdiğinden bu yana sinirine dokunan küçük devekuşu tüyü hafifçe dört bir yana doğru sallanıyordu. "Söyleyin bakalım, ne istiyorsunuz?" diye sordu Bayan Samsa, temizlikçinin en çok çekindiği kişi oydu. "Evet," diye yanıtladı kadm ve içten gülmesi

yüzünden konuşmasına hemen devam edemedi, “şey, efendim, yandaki şu şeyin nasıl yok edileceğini siz hiç düşünmeyin. Onu ben hallettim bile.” Bayan Samsa ve Grete tekrar mektuplarına eğildiler, yazmaya devam etmek istiyorlardı sanki; temizlikçi kadının bütün her şeyi en ince ayrıntısıyla anlatmaya başlayacağını fark eden Bay Samsa, elini ona doğru uzatarak kararlı bir şekilde kadını susturdu. Gelgel elim kadm anlatmasına izin verilmediğini anlayınca, acelesi olduğunu hatırlayıp gücenmiş olduğunu hissettirerek, “Hadi kalın sağlıcakla,” dedi, aniden döndü ve arkasından kapıyı vahşice çarparak evden çıktı.

-SON-